

EUROPESE
REKENKAMER

Speciaal verslag nr. 4

2010

ISSN 1831-0915

IS HET WAARSCHIJNLIJK DAT HET ONTWERP EN
HET BEHEER VAN DE MOBILITEITSREGELING VAN
HET **LEONARDO DA VINCI-PROGRAMMA** TOT
DOELTREFFENDE RESULTATEN LEIDEN?

NL

Speciaal verslag nr. 4 // 2010

IS HET WAARSCHIJNLIJK DAT HET ONTWERP EN HET BEHEER VAN DE MOBILITEITSREGELING VAN HET LEONARDO DA VINCI-PROGRAMMA TOT DOELTREFFENDE RESULTATEN LEIDEN?

(uitgebracht krachtens artikel 287, lid 4, tweede alinea, VWEU)

EUROPESE REKENKAMER
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxemburg
LUXEMBURG

Tel. +352 4398-1
Fax +352 4398-46410
E-mail: euraud@eca.europa.eu
Internet: <http://www.eca.europa.eu>

Speciaal verslag nr. 4 // 2010

Meer gegevens over de Europese Unie vindt u op internet
via de Europaserver (<http://europa.eu>).

Catalografische gegevens bevinden zich aan het einde van deze publicatie.
Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2010

ISBN 978-92-9207-804-1
doi:10.2865/85508

© Europese Unie, 2010
Overneming met bronvermelding toegestaan

Printed in Luxembourg

INHOUD

Paragraaf

I-V	SAMENVATTING
1-10	INLEIDING
8	ROL VAN DE COMMISSIE
9	ROL VAN DE NATIONALE INSTANTIE
10	ROL VAN HET NATIONALE AGENTSCHAP
11-15	REIKWIJDTE EN AANPAK VAN DE CONTROLE
16-58	OPMERKINGEN
16-29	ONTWERP
17-22	DE COMMISSIE HIELD WEL REKENING MET HAAR EIGEN VERPLICHTE EVALUATIES VAN HET VOORGAANDE PROGRAMMA, MAAR NIET SYSTEMATISCH MET ANDERE BELANGRIJKE STUDIES EN VERSLAGEN
23-29	DE COMMISSIE VOERDE EEN PASSEND SYSTEEM IN VOOR HET BEHEER VAN DE PROJECTLEVENS CYCLUS. HET ONDERSTEUNENDE IT-SYSTEEM VERTOONDE ECHTER BELANGRIJKE LEEMTEN
30-37	BEHEER
31	DE REGELINGEN VOOR DE GOEDKEURING VAN DE JAARLIJKSE WERKPROGRAMMA'S VAN DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN ZIJN ADEQUAAT, MAAR DE COMMISSIE GEEFT DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN NIET SYSTEMATISCH KWALITATIEVE FEEDBACK DAAROP
32	DE COMMISSIE EN DE DEELNEMENDE LANDEN ZORGEN VOOR VOLDOENDE PROMOTIE VAN EN PUBLICITEIT VOOR HET PROGRAMMA
33-35	DE COMMISSIE HEEFT NIETS ONDERNOMEN TEGEN DE PROBLEMEN VAN DE AANVRAGERS OM GASTPARTNERS TE VINDEN IN ANDERE LANDEN
36-37	TEKORTKOMINGEN IN DE BEOORDELING VAN DE AANVRAGEN
38-52	RAPPORTAGE
39-47	HET SYSTEEM VOOR VERSLAGLEGGING OVER DE RESULTATEN EN EFFECTEN VAN HET LEONARDO-PROGRAMMA VERTOONT GEBREKEN
48-52	DE COMMISSIE IS BEGONNEN MET DE INVOERING — DIE ECHTER NOG NIET IS VOLTOOID — VAN EEN ALOMVATTEND SYSTEEM VOOR IMPACTMETING VAN LEONARDO VANAF HET DERDE JAAR VAN HET PROGRAMMA
53-58	CONTROLES
54-56	IN DE MEESTE GEVALLEN BEANTWOORDEDE DE CONTROLE VAN LEONARDO DOOR DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN AAN DE RICHTSNOEREN VAN DE COMMISSIE
57	DE SECUNDAIRE CONTROLES DOOR DE NATIONALE INSTANTIES BIEDEN DOORGAANS REDELIJKE ZEKERHEID DAT DE PRIMAIRE CONTROLES DOELTREFFEND ZIJN, MAAR TOCH WERDEN ENIGE GEBREKEN ONTDEKT
58	DE COMMISSIE BRACHT PAS ONLANGS AANVULLENDE RICHTSNOEREN UIT OVER DE SPECIFIEKE PROCEDURES DIE ONDER DE SECUNDAIRE CONTROLES VALLEN
59-62	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN
	BIJLAGE — DOELSTELLINGEN (OP BASIS VAN DE RECHTSGRONDSLAG VAN LLP)

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

SAMENVATTING

I.

Het programma Leonardo da Vinci is erop gericht het beleid van de Europese Unie inzake beroepsonderwijs en -opleiding uit te voeren. Mobiliteitsprojecten, waaruit het programma grotendeels bestaat, geven organisaties die betrokken zijn bij beroepsonderwijs en -opleiding de mogelijkheid, deelnemers naar een ander Europees land te sturen, waardoor ze de kans krijgen hun competenties, kennis en bekwaamheden te verbeteren.

II.

De Europese Commissie draagt de algemene verantwoordelijkheid voor het programma en ziet toe op de uitvoering ervan in samenwerking met nationale instanties — meestal het ministerie van Onderwijs — in elk deelnemend land. De operationele verantwoordelijkheid voor het beheer van de mobiliteitsprojecten is volledig overgedragen aan de door de lidstaten aangewezen nationale agentschappen.

III.

De Rekenkamer onderzoekt hoe waarschijnlijk het is dat de opzet en het beheer van de mobiliteitsregeling Leonardo da Vinci van het programma Een leven lang leren (2007-2013) reële resultaten zullen opleveren.

SAMENVATTING

IV.

De bevindingen van de Rekenkamer volgen uit een controle bij de Commissie en in zes voor controle geselecteerde deelnemende landen. Daar Leonardo een van de vier onderwijs- en opleidingsprogramma's is die in het Commissieprogramma „Een leven lang leren” zijn opgenomen, zijn vele controlebevindingen ook relevant voor de drie andere regelingen die hieronder vallen. De Rekenkamer constateerde het volgende:

- de Commissie hield bij het ontwerp van het lopende programma Leonardo da Vinci (2007-2013) wel rekening met haar eigen verplichte evaluaties van het voorgaande programma, maar niet systematisch met andere belangrijke studies en verslagen;
- de Commissie heeft voor Leonardo een geschikt systeem voor het beheer van de projectlevenscyclus ingevoerd, maar het ondersteunende IT-systeem vertoont belangrijke leemten;
- de operationele elementen van het programma, inclusief publiciteit rond en promotie van het programma en de jaarlijkse programmeringscyclus, werden meestal goed beheerd, maar de Commissie deed niets aan de problemen van aanvragers om partners te vinden en zij zorgde niet voor kwaliteit in de beoordeling van de subsidieaanvragen door de nationale agentschappen;
- er is een rapportagesysteem ingevoerd, dat de Commissie echter nog niet in staat stelt de resultaten en effecten van het programma te meten. Het systeem voor verslaglegging over de resultaten en effecten van het Leonardo-programma vertoont gebreken. De Commissie is begonnen met de invoering — die echter nog niet is voltooid — van een alomvattend systeem voor impactmeting van Leonardo vanaf het derde jaar van het programma;
- de controles op het niveau van de nationale agentschappen beantwoordden aan de richtsnoeren van de Commissie;
- de wijze waarop de nationale instanties hun secundaire controles van de nationale agentschappen verrichtten, vertoont tekortkomingen;
- de algemene conclusie is dat de mobiliteitsregeling van het programma Leonardo da Vinci door haar ontwerp en beheer reële resultaten kan opleveren. De Commissie is begonnen met de invoering — die echter nog niet is voltooid — van een alomvattend systeem voor impactmeting van Leonardo. Daardoor kan zij — na drie jaar, dus ongeveer halverwege de looptijd van het programma — nog niet beoordelen hoe de doelstellingen worden gerealiseerd.

V.

Op grond van deze bevindingen beveelt de Rekenkamer de Commissie aan om het ondersteunende IT-systeem te verbeteren, kwalitatieve feedback te geven over de jaarlijkse werkprogrammering, meer steun te verlenen bij het zoeken van gastpartners, de procedures voor het beoordelen van de projectaanvragen verder te ontwikkelen en te monitoren, onverwijld SMART-doelstellingen en prestatie-indicatoren vast te stellen, de resultaatbeoordeling te verbeteren, meer aandacht te besteden aan de impact van het programma en ervoor te zorgen dat eventuele opvolgende programma's in de toekomst vanaf het begin voorzien zijn van een systeem voor impactmeting.

INLEIDING

1. De Europese Raad, bijeen te Lissabon in maart 2000, stelde als strategisch doel dat de Europese Unie tegen 2010 de meest dynamische kenniseconomie van de wereld moest worden. De Raad erkende de belangrijke rol van het onderwijs als integrerend deel van het economisch en sociaal beleid. De basis voor de Europese samenwerking op het gebied van beroepsonderwijs en -opleiding werd later gelegd in het „Kopenhagen-proces”¹, dat als doelstelling had de vrijwillige samenwerking te versterken teneinde het onderlinge vertrouwen, de transparantie en erkenning van bekwaamheden en kwalificaties te bevorderen en aldus de grondslag te leggen voor een grotere mobiliteit en levenslang leren toegankelijker te maken.

2. De Europese Commissie heeft haar verschillende initiatieven voor onderwijs en opleiding onder één enkele noemer gebracht: het programma Een leven lang leren („Lifelong Learning Programme” — LLP)², met als doel het bevorderen van uitwisselingen, samenwerking en mobiliteit tussen onderwijs- en opleidingsstelsels binnen de Unie. Dit nieuwe programma komt in de plaats van eerdere programma’s voor onderwijs, beroepsopleiding en e-learning, die afliepen in 2006.

3. Een indicatieve financiële toewijzing³ voor de uitvoering tijdens een zevenjarige periode vanaf 1 januari 2007 bedroeg 6 970 miljoen euro. Deze toewijzing werd verdeeld in bedragen voor de subprogramma’s van ten minste:
 - 13 % (Comenius)
 - 40 % (Erasmus)
 - 25 % (Leonardo da Vinci)
 - 4 % (Grundtvig).

4. Leonardo da Vinci is de naam die werd gegeven aan het subprogramma dat werd opgezet ter uitvoering van het beleid van de Europese Unie inzake beroepsonderwijs en -opleiding, dat de acties van de lidstaten ondersteunt en aanvult. De lopende fase van het Leonardo da Vinci-programma 2007-2013 is de voortzetting van eerdere programma’s, Leonardo I (1995-1999) en Leonardo II (2000-2006). De algemene, specifieke en operationele doelstellingen van het programma „Een leven lang leren” en van Leonardo da Vinci⁴ worden in paragraaf 44 en de **bijlage** uiteengezet.

¹ Het Kopenhagen-proces werd in november 2002 gestart door de ministers voor Onderwijs en Beroepsopleiding van de Europese Unie en de landen binnen de Europese Economische Ruimte (EER) en de Europese Vrijhandelszone (EFTA), de Europese sociale partners en de Europese Commissie.

² Besluit nr. 1720/2006/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 november 2006 tot vaststelling van een actieprogramma op het gebied van een leven lang leren (PB L 327 van 24.11.2006, blz. 45).

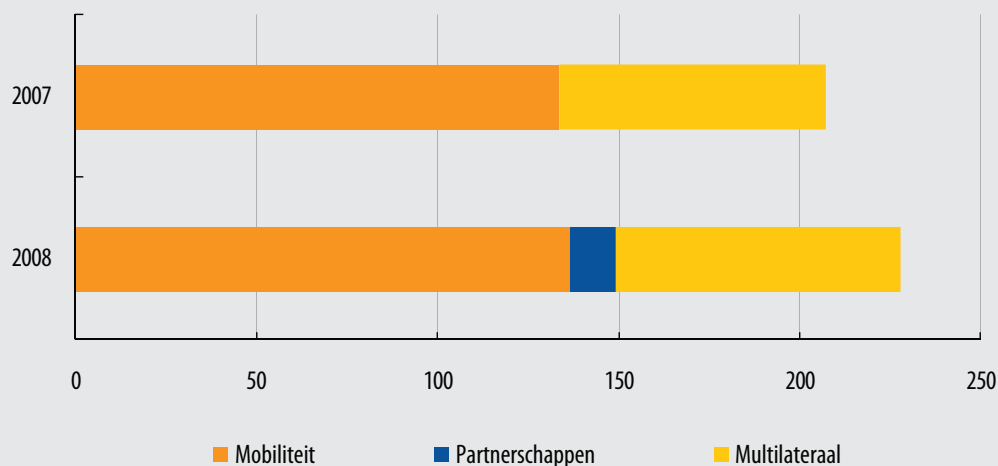
³ Artikel 14 en paragraaf B.11 van de bijlage bij Besluit nr. 1720/2006/EG.

⁴ In dit verslag betreft de term „Leonardo” de lopende fase van het programma.

5. Uit het Leonardo da Vinci-programma kunnen allerlei activiteiten worden ondersteund, zoals:
- mobiliteit: deelnemers brengen enige tijd door in een ander Europees land;
 - partnerschappen met betrekking tot onderwerpen die van wederzijds belang zijn;
 - multilaterale projecten, met name ter verbetering van de opleidingsstelsels.
6. Mobiliteitsprojecten behoren in deze fase van Leonardo, evenals bij de voorlopers ervan, nog steeds tot de voornaamste activiteitsvormen. Zoals wordt getoond in **figuur 1**, beliep het aandeel van Leonardo-subsidies in mobiliteitsprojecten in 2007 64 % en in 2008 59 %.

FIGUUR 1

IN 2007-2008 AAN LEONARDO DA VINCI-PROJECTEN TOEGEWZEN BEDRAGEN, NAAR SOORT ACTIVITEIT (MILJOEN EURO)

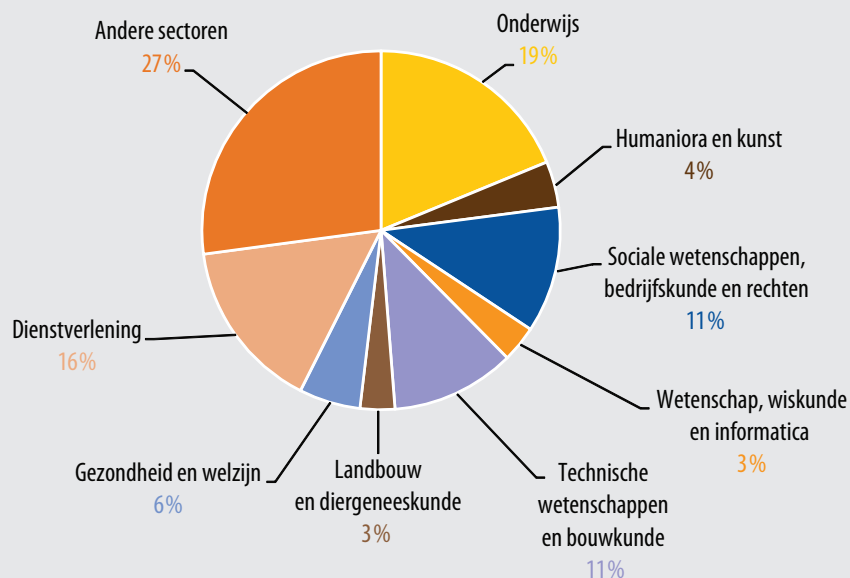

Bron: Europese Commissie.

7. Door Leonardo gesteunde mobiliteitsprojecten zijn bedoeld om bijvoorbeeld deelnemers aan initiële beroepsopleiding, maar ook degenen die zich al op de arbeidsmarkt bevinden en mensen die beroepsmatig actief zijn in beroepsonderwijs en -opleiding, een kans te geven om hun competentie, kennis en vaardigheden te verbeteren door een opleidingsstage in een ander Europees land. De toewijzingen leveren een bijdrage aan het projectbeheer en dragen bij in de reis- en verblijfskosten. De spreiding van de deelnemers over mobiliteitsprojecten in 2008 naar onderwijs- en opleidingsgebied wordt weergegeven in **figuur 2**.

FIGUUR 2

DEELNEMERS AAN MOBILITEITSPROJECTEN IN 2008 NAAR ONDERWIJS- EN OPLEIDINGSGBIED

Bron: Europese Commissie.

ROL VAN DE COMMISSIE

8. De Europese Commissie heeft de algemene verantwoordelijkheid te zorgen voor de doeltreffende en doelmatige uitvoering van het LLP⁵. Het LLP-comité, met vertegenwoordigers van de lidstaten, helpt de Commissie met de uitvoering van het programma. De rol van de Commissie bestaat erin:
- het programma Een leven lang leren in samenwerking met de lidstaten regelmatig te monitoren en te evalueren in het licht van zijn doelstellingen⁶, en
 - passende toezichtcontroles in te stellen door de werking van het hele systeem te bewaken en te coördineren en de nationale controlesystemen te beoordelen⁷.

⁵ Artikel 6 van Besluit nr. 1720/2006/EG.

⁶ Artikel 15 van Besluit nr. 1720/2006/EG.

⁷ Artikel 8 van het besluit van de Commissie van 26.4.2007 betreffende de respectieve verantwoordelijkheden van de lidstaten, de Commissie en de nationale agentschappen bij de uitvoering van het programma Een leven lang leren (2007-2013).

ROL VAN DE NATIONALE INSTANTIE

9. Aan het programma nemen 31 landen deel: de 27 EU-lidstaten plus IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Turkije. De nationale instantie — gewoonlijk het ministerie van Onderwijs in elk deelnemend land — monitort en controleert het werk van haar nationaal agentschap in samenwerking met de Commissie. De nationale instantie is ervoor verantwoordelijk dat een systeem van secundaire controles wordt ingevoerd teneinde redelijke zekerheid te geven dat de door het nationale agentschap toegepaste systemen en primaire controles doeltreffend zijn.

ROL VAN HET NATIONALE AGENTSCHAP

10. De operationele verantwoordelijkheid voor mobiliteitsprojecten in het kader van Leonardo is volledig overgedragen aan de nationale agentschappen die in elk deelnemend land zijn opgericht. Ze zijn verantwoordelijk voor het beheer van de levenscyclus van de mobiliteitsprojecten. Ook werken zij volgens voorschrift mee aan de monitoring en evaluatie van het programma door de Commissie. De functies die zij worden gepocht te vervullen, worden opgesomd in de rechtsgrondslag van het programma, namelijk de beschikking van de Commissie betreffende de verantwoordelijkheden van respectievelijk de lidstaten, de Commissie en de nationale agentschappen bij de uitvoering van het programma op het gebied van een leven lang leren (C(2007) 1807); nadere werkinstructies staan in de gids voor nationale agentschappen, die deel uitmaakt van de jaarlijkse financieringsovereenkomst tussen de Commissie en de nationale agentschappen.

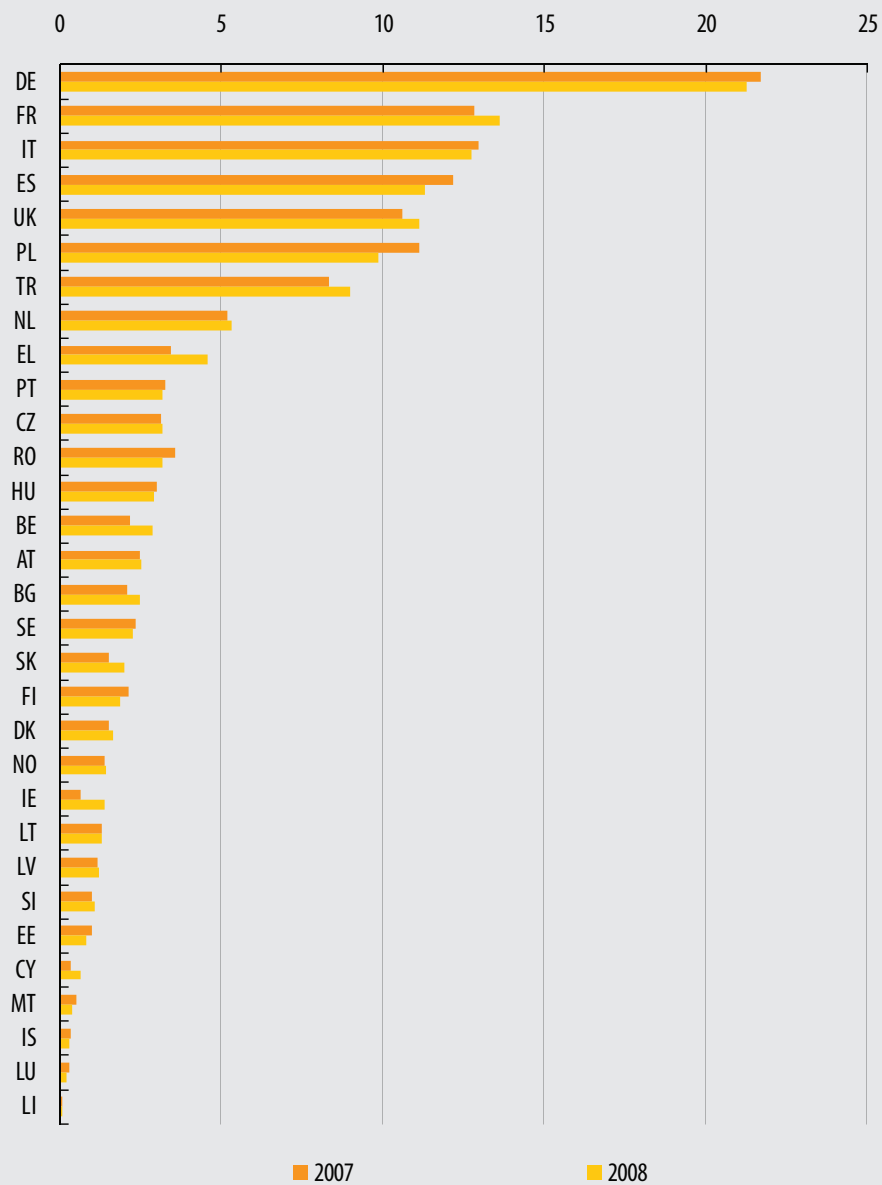
REIKWIJDTE EN AANPAK VAN DE CONTROLE

11. De controle was gericht op uit het Leonardo-programma gefinancierde mobiliteitsactiviteiten. Het algemene doel was te beoordelen of het ontwerp en beheer van de mobiliteitsregeling Leonardo da Vinci binnen het programma Een leven lang leren (2007-2013) waarschijnlijk doeltreffende resultaten zal opleveren.
12. De doelstellingen van de controle waren te beoordelen of:
- bij het ontwerpen van het programma rekening was gehouden met relevante evaluaties en studies en of er een degelijk systeem bestond voor het beheer van de projectcyclus;
 - de operationele delen van het programma, waaronder de voorbereiding van de jaarlijkse werkprogramma's, het proces van publiciteit, promotie en informatieverstrekking, en de selectie van te financieren projecten, goed werden beheerd;
 - er een verslagleggingssysteem was ingevoerd dat de Commissie in staat stelde de resultaten en impact van het programma te meten; en
 - het controlesysteem toereikend was.
13. De controle betrof de voorbereiding van het LLP, die begon in 2004, en de eigenlijke uitvoering van het programma in 2007-2008. Ook werd er rekening gehouden met relevante ontwikkelingen in 2009. Naast de controle bij de Commissie werden zes lidstaten⁸ bezocht. Van de totale middelen van Leonardo voor mobiliteit werd 45 % toegewezen in 2007 en 44 % in 2008, zie **figuur 3**.
14. Aangezien Leonardo deel uitmaakt van een geïntegreerd programma (Een leven lang leren) dat diverse onderwijs- en opleidingsinitiatieven samenbrengt, gelden veel bevindingen, conclusies en aanbevelingen voor het programma als geheel.
15. Het controlewerk omvatte de verzameling en analyse van gegevens, nazien van documenten betreffende de planning, evaluatie en uitvoering, een dossieronderzoek inzake mobiliteitsprojecten en gesprekken met ambtenaren van de Commissie, nationale instanties en nationale agentschappen en met vertegenwoordigers van begunstigde organisaties in de geselecteerde lidstaten.

⁸ Frankrijk, Duitsland, Malta, Polen, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk.

FIGUUR 3

HOOGTE VAN LEONARDO-MOBILITEITSBEURZEN, TOEGEWEZEN PER LAND IN 2007-2008 (MILJOEN EURO)

Bron: Europese Commissie.

OPMERKINGEN

ONTWERP

- 16.** Bij de controle werd onderzocht of de Commissie bij de vaststelling van het Leonardo-programma rekening had gehouden met de ruim voorhanden informatie over eerdere programma's, dus met alle evaluaties, studies en nationale verslagen, ook over de vraag of de nationale instanties de nationale verslagen benutten. Er werd nagegaan of de Commissie voor de uitvoering van Leonardo een degelijk systeem voor het beheer van de projectlevenscyclus, inclusief een ondersteunend IT-systeem, had ingevoerd op het niveau van de Commissie en op dat van de deelnemende landen. Op Commissieniveau werd onderzocht of de taakverdeling over de verschillende eenheden duidelijk was. Op het niveau van de deelnemende landen werd gekeken naar de administratieve uitvoering door de nationale instanties en agentschappen die met het beheer van het programma waren belast en wier taken en verantwoordelijkheden zijn beschreven in de door de Commissie gegeven richtsnoeren.

DE COMMISSIE HIELD WEL REKENING MET HAAR EIGEN VERPLICHTE EVALUATIES VAN HET VOORGAANDE PROGRAMMA, MAAR NIET SYSTEMATISCH MET ANDERE BELANGRIJKE STUDIES EN VERSLAGEN

- 17.** Alle uit de algemene begroting van de Europese Unie gefinancierde programma's worden onderworpen aan verplichte evaluatie op drie tijdstippen⁹:
- evaluatie vooraf: een wetsvoorstel voor nieuwe of vernieuwde EU-programma's of -acties gaat vergezeld van een verslag;
 - tussentijdse evaluatie: wordt halverwege de looptijd van een programma verricht; dit levert directe feedback in de loop van een programma op en kan zo helpen de kwaliteit van lopende acties te verbeteren. Gezien de lange aanlooptijd bij het opzetten van nieuwe programma's zijn tussentijdse evaluaties ook zeer belangrijke bronnen van informatie bij het ontwerpen van de volgende generatie van een programma;
 - evaluatie achteraf: aan het einde van een programma.

⁹ De basisvereisten inzake bereik, doel, tijdstip en gebruik van evaluaties zijn opgenomen in het Financieel Reglement (artikelen 27, lid 4; 28; 33; 56, lid 3, en 166) en in de uitvoeringsvoorschriften daarbij (artikel 21).

- 18.** Bij het ontwerpen van het nieuwe Leonardo-programma hield de Commissie rekening met de resultaten van de halverwege de looptijd en achteraf verrichte evaluaties van het voorgaande programma. Met de resultaten van de tussentijdse evaluatie werd rekening gehouden bij de voorbereiding van de evaluatie vooraf. Voor de tussentijdse en achteraf verrichte evaluaties stelde de Commissie telkens interne actieplannen op die aangaven hoe de respectieve aanbevelingen in aanmerking zouden worden genomen in de eerste ontwerpfase en in latere aanpassingen van het ontwerp. De interne actieplannen voor de vaststelling van IT- en SMART-doelstellingen en prestatie-indicatoren leverden echter nog niet de verwachte resultaten op (zie de paragrafen 27-29 en 48-52).
- 19.** Elk deelnemend land moet zijn eigen nationale tussentijdse en eindverslagen uitbrengen over de uitvoering en de doeltreffendheid van het programma en over de impact ervan op de systemen en regelingen voor beroepsopleiding in de lidstaten, en die verslagen voorleggen aan de Commissie. Deze verslagen moeten worden ingediend bij de Commissie in het kader van de monitoring en evaluatie van het programma en moeten in dat kader ook worden geanalyseerd en een follow-up krijgen.
- 20.** De analyse van de nationale eindverslagen werd toevertrouwd aan een extern contractant die door de Commissie was ingehuurd om de eindevaluatie te verrichten¹⁰. De contractant kon echter niet alle nationale evaluatieverslagen analyseren doordat slechts 19 van de 31 deelnemende landen deze tegen de voorgeschreven termijn naar de Commissie hadden gezonden. De Commissie verrichtte harerzijds geen afzonderlijke analyse van de laattijdig ingediende nationale verslagen en evenmin verrichtte zij enige follow-up.
- 21.** Van deze nationale verslagen werd door sommige nationale instanties eveneens beperkt gebruik gemaakt. In drie van de bezochte lidstaten werden de aanbevelingen bestudeerd en gevolgd maar slechts één ervan verwerkte de aanbevelingen in de beheersregeling voor het nieuwe Leonardo-programma. In de overige drie bezochte landen werd niet aangetoond dat de verslagen door de nationale instanties waren onderzocht.

¹⁰ Joint Report on the Final Evaluation of Socrates II, Leonardo da Vinci II and eLearning (gezamenlijk verslag over de evaluaties achteraf van Socrates II, Leonardo da Vinci en e-learning), 2008.

22. De Commissie heeft twee grote studies verricht naar aspecten van de mobiliteitsactiviteiten in het kader van Leonardo¹¹. De Commissie verklaart dat deze studies de besluitvormers helpen bij hun werk, maar het is niet duidelijk hoe de Commissie zelf gebruik maakte van de daarin vervatte nuttige informatie om de doeltreffendheid van het programma te ontwikkelen en te verbeteren.

DE COMMISSIE VOERDE EEN PASSEND SYSTEEM IN VOOR HET BEHEER VAN DE PROJECTLEVENSCYCLUS. HET ONDERSTEUNENDE IT-SYSTEEM VERTOONDE ECHTER BELANGRIJKE LEEMTEN

23. De controle had mede betrekking op het door de Commissie ingevoerde systeem voor beheer van de projectlevenscyclus; beoordeeld werd of dat systeem geschikt is. Volgens de Rekenkamer is dit het geval wanneer het beheer van de projectlevenscyclus duidelijk onder de betrokkenen is verdeeld, de taken duidelijk zijn beschreven en toezichtsmaatregelen zijn ingevoerd.

¹¹ „Study on the obstacles to transnational mobility facing apprentices and other young people in initial vocational training and on ways of overcoming them” (Studie van de belemmeringen voor transnationale mobiliteit die leerlingen en andere jongeren ondervinden bij initiële beroepsopleiding, en manieren om die te overwinnen), ook bekend als de MoVE-iT studie (2007). „Impact Analysis of Leonardo da Vinci Mobility Measures on Young Trainees and Employees, and the Influence of Socio-economic Factors” (Analyse van de impact van mobiliteitsmaatregelen in het kader van Leonardo da Vinci op jonge stagiairs en werknemers, en de invloed van sociaaleconomische factoren) (2007).

TEKSTVAK 1

VOORBEELDEN VAN AANBEVELINGEN VOOR MAATREGELEN IN „IMPACT ANALYSIS OF LEONARDO DA VINCI MOBILITY MEASURES ON YOUNG TRAINEES AND EMPLOYEES, AND THE INFLUENCE OF SOCIO-ECONOMIC FACTORS” (ANALYSE VAN DE IMPACT VAN MOBILITEITSMAATREGELEN IN HET KADER VAN LEONARDO DA VINCI OP JONGE STAGIAIRES EN WERKNEMERS, EN DE INVLOED VAN SOCIAALECONOMISCHE FACTOREN) 2007

- Er zijn nog gebreken in de uitvoering van de maatregelen in de gastlanden, evenals in de voorbereiding. Een betere voorbereiding van de projecten, waarbij ook de deelnemers worden betrokken, is geboden, alsook een zorgvuldiger selectie van de gastorganisaties en meer en beter mentorschap en begeleiding van de mobiliteitsmaatregelen door de uitzendende en vooral de gastorganisaties.
- Impactanalyse van het programma moet uitgebreider en doorlopend plaatsvinden. Een constante evaluatie van de processen moet gericht zijn op de voorbereiding, uitvoering, follow-up en vooral op het proces van de capaciteitsontwikkeling (impact), maar moet ook de behoeften van de deelnemers in het oog houden.

- 24.** Na de start van het nieuwe LLP in 2007 werd directoraat-generaal Onderwijs en cultuur van de Commissie gereorganiseerd om de met een nieuw geïntegreerd programma gepaard gaande behoeften tot uitdrukking te brengen.
- 25.** Voordien hielden verschillende nationale agentschappen zich bezig met verschillende onderwijsprogramma's. Na de start van het nieuwe LLP in 2007 moedigde de Commissie de deelnemende landen aan, voor alle LLP subprogramma's één enkel nationaal agentschap aan te wijzen, hetgeen in de meeste landen is gebeurd. De mobiliteitsprojecten van Leonardo worden rechtstreeks beheerd door nationale agentschappen die verantwoordelijk zijn voor alle aspecten van het beheer:
- bekendmaking van het programma;
 - organisatie van de subsidieverleningsprocedure, inclusief de beoordeling van de aanvragen;
 - afgeven van subsidieovereenkomsten en overmaking van subsidies voor de gehonoreerde aanvragen;
 - toezicht op en ondersteuning van de begunstigden;
 - organisatie van de verspreiding van de resultaten;
 - geven van feedback over het functioneren van het programma en de impact ervan in hun land.
- 26.** Nationale agentschappen staan onder leiding van de aangewezen nationale instanties die verantwoordelijk zijn voor het deugdelijk beheer van de aan het nationale agentschap overgedragen EU middelen en voor het toezicht op het werk van het nationale agentschap in samenwerking met de Commissie.

- 27.** In het algemeen is de structuur voor het beheer van de projectlevenscyclus dus adequaat. Er waren echter significante tekortkomingen in het IT-systeem voor projectbeheer en -rapportage. De nationale agentschappen moeten gebruik maken van de door de Commissie beschikbaar gestelde IT systemen¹². Het nieuwste door de Commissie ontwikkelde systeem is LLPLink, een instrument voor het LLP dat bedoeld is voor elektronisch beheer van de projectcyclus vanaf de aanvraag tot de saldobetaling. Parallel aan LLPLink ontwikkelde de Commissie internetformulieren waarmee aanvragen online konden worden ingediend en de nationale agentschappen eveneens online projecten konden beoordelen, selecteren en erover konden rapporteren. De nationale agentschappen werden verplicht LLPLink te gebruiken voor alle nieuwe projecten vanaf 2008.
- 28.** Het nieuwe ondersteunende IT-systeem vertoonde een aantal significante leemten. Ten tijde van de controle kon LLPLink alleen in de meest dringende behoeften van het programma voorzien, maar het project liep achter op schema en was onvolledig. De nationale agentschappen die de processen van beoordeling van aanvragen en rapportage wilden beheren met het onlinesysteem moesten daarnaast heel het jaar 2009 blijven werken met het oude systeem of met hun lokale systemen. Was er geen interface tussen LLPLink en de door de nationale agentschappen gebruikte systemen, dan moesten de gegevens tweemaal worden ingevoerd, hetgeen tijdrovend was en het personeel extra belastte.
- 29.** Vertraging in de toepassing van LLPLink heeft invloed op het beheer van Leonardo en de rest van het LLP, want het systeem kan niet vanaf het begin van het programma de volledige en consistente uitvoeringsgegevens uit de deelnemende landen verschaffen die nodig zijn om de voortgang in de richting van de doelstellingen te meten.

¹² Gids 2008 voor de nationale agentschappen die het programma Een leven lang leren uitvoeren (paragrafen 28.1 en 9.1.1).

BEHEER

- 30.** De controle betrof aspecten van de dagelijkse uitvoering van het programma. Er werd nagegaan of de procedures om overeenstemming te bereiken over een jaarlijks werkprogramma de Commissie vooraf zekerheid konden geven dat het programma zou worden uitgevoerd overeenkomstig de bepalingen van de desbetreffende kaderdocumenten. Bij de controle werd ook beoordeeld of de Commissie en de nationale agentschappen het programma hadden gepromoot, of de agentschappen het programma hadden bekendgemaakt volgens de richtsnoeren van de Commissie en of er iets werd gedaan aan het voornaamste probleem dat de agentschappen ondervonden bij de uitvoering van het programma. Ten slotte werd onderzocht of de beoordeling van de projectaanvragen door de agentschappen doorzichtig en goed georganiseerd was, of daarbij de instructies van de Commissie waren gevolgd en of er follow up werd gegeven aan de vastgestelde gebreken.

DE REGELINGEN VOOR DE GOEDKEURING VAN DE JAARLIJKSE WERKPROGRAMMA'S VAN DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN ZIJN ADEQUAAT, MAAR DE COMMISSIE GEEFT DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN NIET SYSTEMATISCH KWALITATIEVE FEEDBACK DAAROP

- 31.** Op basis van door de Commissie verstrekte gestandaardiseerde specificaties en templates stelt elk nationaal agentschap een jaarlijks werkprogramma op dat vervolgens door de Commissie wordt goedgekeurd. Daarbij is het hoofddoel van de Commissie, vooraf zekerheid te krijgen dat het nationale agentschap het programma zal uitvoeren overeenkomstig de bepalingen van de desbetreffende kaderdocumenten. Ook de nationale instanties stemmen in met het jaarlijkse werkprogramma en verbinden zich er zo toe het nationale agentschap te voorzien van de nodige nationale middelen daarvoor. Dit systeem functioneert zonder grote problemen; de jaarlijkse werkprogramma's worden dan ook binnen de gestelde termijnen goedgekeurd en een doorlopende uitvoering van het programma, zoals overeengekomen, wordt mogelijk. Hoewel de Commissie elk nationaal agentschap in staat stelt geconsolideerde werkprogramma's in te dienen, heeft zij de gelegenheid niet benut om de nationale agentschappen en instanties systematisch feedback te geven over de kwaliteit van het werkprogramma, hetgeen zowel voor de Commissie als voor de deelnemende landen nuttig zou zijn om problemen tijdig te kunnen vaststellen en corrigeren.

DE COMMISSIE EN DE DEELNEMENDE LANDEN ZORGEN VOOR VOLDOENDE PROMOTIE VAN EN PUBLICITEIT VOOR HET PROGRAMMA

- 32.** De Commissie en de nationale agentschappen hebben voldaan aan hun verplichtingen ten aanzien van promotieactiviteiten door te werken aan de zichtbaarheid ervan, de verspreiding te ondersteunen en goede praktijken te benutten door middel van een reeks maatregelen. De nationale agentschappen hebben de „oproepen tot het indienen van voorstellen” in de deelnemende landen bekendgemaakt overeenkomstig de richtsnoeren van de Commissie en hebben relevante onderbouwende informatie over het Leonardo-programma ingediend.

DE COMMISSIE HEEFT NIETS ONDERNOMEN TEGEN DE PROBLEMEN VAN DE AANVRAGERS OM GASTPARTNERS TE VINDEN IN ANDERE LANDEN

- 33.** Aanvragers hadden problemen om gastpartners te vinden in andere landen. Dit was onder meer te wijten aan ontbrekende taalkennis en aan culturele verschillen. Bij Leonardo, evenals bij andere mobiliteitsregelingen van het LLP, zijn de nationale agentschappen slechts verantwoordelijk voor het regelen van stageplaatsen in het buitenland voor aanvragers uit het eigen land; aanvragers uit andere landen aan een geschikte stageplaats helpen behoort niet tot hun taak.
- 34.** De Commissie geeft aanvragers die zoeken naar gastpartners informatie, raad en bijstand. Maar in 2007 sloot de Commissie haar databank voor het zoeken naar Europese partners, omdat zij niet kon waarborgen dat de gegevens over potentiële partners in de databank de kwaliteit hadden die de gebruikers in de deelnemende landen verwachtten. Voor die databank is nog geen geschikt alternatief gevonden.

- 35.** In sommige deelnemende landen bestaan er nationale databanken voor het opzoeken van partners, maar die kunnen een heel Europa bestrijkende databank niet vervangen. Gebruikmaking van de respectieve databanken als instrument voor het zoeken van partners houdt in dat belangstellenden zich bij een groot aantal databanken moeten inschrijven voordat ze zich kunnen melden en kunnen gaan zoeken.

TEKORTKOMINGEN IN DE BEOORDELING VAN DE AANVRAGEN

- 36.** De procedures voor het beoordelen van de aanvragen en het selecteren van projecten in de deelnemende landen zijn transparant, goed georganiseerd en beantwoorden aan de instructies van de Commissie. De beoordeling van de aanvragen vertoonde echter voorbeelden van de volgende tekortkomingen die het risico vergroten dat met de geselecteerde projecten de gestelde doelen niet werden bereikt:
- aanvragen werden geaccepteerd, hoewel de inhoudsbeschrijving, doelstellingen en verwachte resultaten van de opleiding de uitkomst van de beoordelingen onvoldoende onderbouwden;
 - aanvragen werden geaccepteerd, hoewel de informatie over de kosten in de aanvragen niet volstond om de gevraagde bedragen te rechtvaardigen;
 - de beoordelaars geven geen commentaar ter onderbouwing van de gegeven cijfers in elke rubriek van het beoordelingsformulier, met name inzake kwalitatieve aspecten.
- 37.** De Commissie onderwerpt de beoordelingen van projectaanvragen niet aan een kwaliteitsborgingsonderzoek, omdat ze vindt dat dit tot de taak van de nationale instantie behoort. Zij had echter de nationale instanties ook geen specifieke richtsnoeren gegeven voor het controleren van de aanvraagbeoordelingen. Zonder duidelijke richtsnoeren bestaat het gevaar dat de door de nationale instanties verrichte controles niet in alle deelnemende landen even streng zijn.

RAPPORTAGE

- 38.** De Commissie draagt in samenwerking met de deelnemende landen zorg voor het verzamelen, analyseren en verwerken van de beschikbare gegevens die nodig zijn om de resultaten en effecten van het programma te meten¹³. Deze activiteit komt bij de diepgaande effectbeoordelingen in het kader van de evaluaties halverwege de looptijd en achteraf van het Leonardo-programma. Bij de controle werd onderzocht of er een rapportagesysteem met SMART-doelstellingen bestond dat de Commissie in staat stelde de resultaten en impact van het programma te toetsen aan de verwachte prestaties¹⁴.

HET SYSTEEM VOOR VERSLAGLEGGING OVER DE RESULTATEN EN EFFECTEN VAN HET LEONARDO-PROGRAMMA VERTOONT GEBREKEN

- 39.** De nationale agentschappen stellen voor de Commissie een jaarlijks activiteitenverslag op¹⁵ met informatie over de uitvoering van het programma. De inhoud van het verslag is vastgesteld door de Commissie en omvat zaken als aantal, type en resultaten van de gesteunde projecten.
- 40.** De Rekenkamer onderzocht de activiteitenverslagen over 2007 van de zes bezochte landen en ontdekte een aantal gebreken, die worden beschreven in de paragrafen 41-44. Deze gebreken deden afbreuk aan de verslagen als middel om de Commissie en andere gebruikers te informeren over de resultaten en impact van het Leonardo-programma.
- 41.** Aangezien het jaarlijkse werkprogramma een andere structuur heeft dan het jaarlijkse activiteitenverslag, wordt een zinvolle vergelijking tussen resultaten en verwachte prestaties onmogelijk. De Commissie is voornemens de structuur van het jaarlijkse activiteitenverslag te laten aansluiten bij de herstructurering van het werkprogramma vanaf het werkprogramma 2011.

¹³ Artikel 6, lid 3, onder d), van Besluit nr. 1720/2006/EG.

¹⁴ Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 van de Raad van 25 juni 2002 houdende het Financieel Reglement van toepassing op de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen, artikel 27 (PB L 248 van 16.9.2002, blz. 1).

¹⁵ Deel 1 van het jaarlijkse verslag van het nationale agentschap.

42. De door de nationale agentschappen verstrekte informatie over de resultaten blijft beperkt tot feitelijke gegevens die het niet mogelijk maken de impact van Leonardo te toetsen aan doelstellingen ervan zoals beter onderwijs, verwerving van vaardigheden en economische effecten. Het jaarlijkse activiteitenverslag verschaft bijvoorbeeld informatie over het aantal projecten, maar de informatie over de resultaten en gevolgen van de gesteunde activiteiten voor deelnemers en instellingen blijft beperkt.
43. Bovendien ontbreekt het in de aanpak van de jaarlijkse verslaglegging over activiteiten door de nationale agentschappen aan samenhang, met het gevolg dat de resultaatanalyses in de bij de Commissie ingediende eindverslagen verschillen wat betreft inhoud en presentatie.
44. Bij het nazien van de door de nationale agentschappen ingediende jaarlijkse activiteitenverslagen lette de Commissie meer op volledigheid en samenhang dan op de vraag of de noodzakelijke informatie werd verstrekt (zie paragraaf 38). Wel heeft de Commissie laten weten dat zij na de beoordeling van de jaarverslagen 2008 de deelnemende landen feedback heeft gegeven en zodoende vanaf 2009 een verband heeft gelegd tussen de voorafgaande controle van het werkprogramma en de beoordeling achteraf van het jaarverslag.

TEKSTVAK 2**VOORBEELDEN VAN GEBREKEN IN DE MANIER WAAROP DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN DE RESULTATEN VAN DE UITVOERING VAN HET WERKPROGRAMMA 2007 PRESENTEREN**

- geen kwantitatieve beoordeling van de projectresultaten;
- onvoldoende analyse van de manier waarop de doelstellingen werden nagestreefd;
- beschrijving van algemene potentiële effecten zonder verwijzing naar feitelijke bewijzen dat er sprake was van impact;
- voorbeelden van impact uit een studie betreffende het voorgaande programma Leonardo II.

45. Ook de nationale agentschappen brengen controlebezoeken aan projecten die bedoeld zijn om de begunstigden te ondersteunen, voorbeelden van goede praktijken te verzamelen en te verspreiden, en de begunstigden en het nationale agentschap goede betrekkingen te laten onderhouden.
46. De Commissie heeft een vereiste gesteld¹⁶ voor de selectie van de te bezoeken begunstigden, onder meer op basis van de omvang en het type van de begunstigde, de geografische spreiding over het land en de hoogte van de verleende EU-subsidie. Anders dan bij de primaire controles heeft de Commissie echter geen minimumaantal vastgesteld voor de controlebezoeken van het nationale agentschap.
47. In 2008 introduceerde de Commissie bezoeken voor „kwaliteits- en impact-monitoring”. Doel was, meer zicht te krijgen op de kwaliteit van de activiteiten in het kader van het programma in de deelnemende landen. Deze bezoeken omvatten vergaderingen met nationale instanties, nationale agentschappen en begunstigden. Dit is weliswaar een stap vooruit, maar de reikwijdte van deze bezoeken is ontoereikend. De in 2008 uitgebrachte verslagen van de Commissie over de resultaten van deze bezoeken bevatten feiten en ontwikkelingen met betrekking tot mobiliteitsacties, maar geen analyse van de feitelijke invloed van Leonardo-mobiliteitsprojecten op de onderwijsstelsels, deelnemende instellingen of personen. Verslagen of andere feedback waren de eerste twee jaar niet systematisch naar de deelnemende landen gezonden voor bevestiging of commentaar.

**DE COMMISSIE IS BEGONNEN MET DE INVOERING —
DIE ECHTER NOG NIET IS VOLTOOID —
VAN EEN ALOMVATTEND SYSTEEM VOOR
IMPACTMETING VAN LEONARDO VANAF HET DERDE
JAAR VAN HET PROGRAMMA**

48. Programmadoelstellingen moeten „SMART” zijn (specifiek, meetbaar, haalbaar, relevant en van een datum voorzien)¹⁷. Dit is echter niet het geval bij de doelstellingen van het Leonardo-programma, die vrij algemeen zijn, zodat moeilijk te meten is hoe mobiliteitsprojecten ertoe kunnen bijdragen (zie **tekstvak 3**).

¹⁶ Gids 2008 voor de nationale agentschappen die het programma Een leven lang leren uitvoeren, punt 3.1.1.3.

¹⁷ Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 van de Raad van 25 juni 2002 houdende het Financieel Reglement van toepassing op de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen, artikel 27 (PB L 248 van 16.9.2002, blz. 1).

SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN VAN LEONARDO DA VINCI

- ondersteunen van deelnemers aan opleiding en verdere opleidingsactiviteiten bij het verwerven en benutten van kennis, vaardigheden en kwalificaties ter bevordering van hun persoonlijke ontplooiing, inzetbaarheid en deelname aan de Europese arbeidsmarkt;
- ondersteunen van verbeteringen op het gebied van kwaliteit en innovaties in de stelsels en instellingen voor beroepsonderwijs en -opleidingen en in de praktijken terzake;
- bevorderen van de aantrekkelijkheid van beroepsonderwijs en -opleiding en mobiliteit voor werkgevers en individuele personen en vergemakkelijken van de mobiliteit van werkende stagiaires.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN VAN LEONARDO DA VINCI

- In heel Europa zorgen voor meer en betere mobiliteit bij personen die betrokken zijn bij initieel of voortgezet beroepsonderwijs en -opleiding zodat het aantal stages bij bedrijven tegen het einde van het LLP zal zijn gestegen tot ten minste 80 000 per jaar;
- zorgen voor meer en betere samenwerking tussen instellingen of organisaties die leermogelijkheden bieden, ondernemingen, sociale partners en andere belangrijke organen in heel Europa;
- de ontwikkeling bevorderen van innovatieve praktijken op het gebied van beroepsonderwijs en -opleiding op ander dan tertiair niveau, en de overdracht ervan bevorderen, ook tussen deelnemende landen;
- de transparantie bevorderen en de erkenning van kwalificaties en bekwaamheden, ook die welke zijn verworven door niet-formele en informele studie;
- het leren van moderne vreemde talen aanmoedigen;
- de ontwikkeling ondersteunen van innovatieve, op ICT gebaseerde materie, diensten, leermethoden en praktijken voor levenslang leren.

- 49.** De nationale agentschappen rapporteren de resultaten van het programma in hun jaarlijkse activiteitenverslagen. Ten tijde van de controle van de Rekenkamer had de Commissie de nationale agentschappen geen gedetailleerde richtsnoeren gegeven voor de evaluatie van de resultaten van het programma of de beoordeling van de impact van mobiliteitsprojecten.
- 50.** Het LLP-comité¹⁸ besloot in december 2006 een werkgroep op te richten ter beoordeling van de impact van het totale programma, inclusief Leonardo da Vinci. De opdracht van de werkgroep omvatte de vaststelling van een aantal gemeenschappelijke impactindicatoren teneinde het succes van het programma te kunnen toetsen aan zijn doelstellingen. In november 2009 diende de werkgroep bij het LLP-comité een voorstel in betreffende impactindicatoren en betreffende een systeem voor gegevensverzameling en rapportage dat sommige van de bestaande gebreken zou verhelpen, maar in januari 2010 was dit voorstel nog niet goedgekeurd.
- 51.** Zodra de Commissie heeft besloten welke indicatoren zij wil meten, zullen nog andere wijzigingen nodig zijn: zo moeten de onderwerpen in de bestaande jaarlijkse activiteitenverslagen worden herzien om zeker te zijn dat deze kunnen worden gebruikt om de statistische informatie te verzamelen die nodig is voor een doelmatig beheer van het programma. De rapportagemodule van het IT-systeem LLPLink zal moeten worden aangepast om in de nieuwe behoeften inzake gegevensverzameling te kunnen voorzien.
- 52.** De oprichting van een werkgroep voor effectbeoordeling was positief voor het scheppen van de juiste omstandigheden voor het monitoren en meten van resultaten en effecten. Nu het Leonardo-programma drie jaar loopt, is de Commissie echter nog niet in staat te beoordelen in welke mate de doelstellingen van het programma werden bereikt; zij heeft ook geen systeem ingevoerd dat haar in de toekomst die mogelijkheid zal bieden. Zelfs als het LLP-comité in 2010 de impactindicatoren goedkeurt, zullen de voor effectbeoordeling van het programma benodigde gegevens alleen voor de resterende fase van het programma worden verzameld en zal het zeer moeilijk zijn vergelijkbare gegevens te verzamelen over de eerste drie jaar van het programma (2007-2009), welke periode wordt bestreken door de tussentijdse LLP-evaluatie waarover in maart 2011 een verslag moet worden uitgebracht.

¹⁸ Het LLP-comité helpt de Commissie bij de uitvoering van het programma. Het bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten en brengt advies uit of wordt geraadpleegd over maatregelen ter uitvoering van het LLP.

CONTROLES

- 53.** De audit was gericht op de geschiktheid van de controles inzake Leonardo die op alle niveaus — nationale agentschappen, nationale instanties en de Commissie — worden uitgevoerd in het kader van het LLP¹⁹. De controles werden geschikt geacht indien ze werden verricht overeenkomstig de richtsnoeren en onder het toezicht van de Commissie.

IN DE MEESTE GEVALLEN BEANTWOORDE DE CONTROLE VAN LEONARDO DOOR DE NATIONALE AGENTSCHAPPEN AAN DE RICHTSNOEREN VAN DE COMMISSIE

- 54.** De nationale agentschappen verrichtten „primaire controles” op het niveau van de begunstigden. Die worden uitgevoerd om zekerheid te krijgen over de realiteit en de subsidiabiliteit van de met EU-middelen gesteunde activiteiten en over de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende verrichtingen.
- 55.** De standaarden en minimumeisen voor primaire controles zijn vastgelegd in de gids van de Commissie voor de nationale agentschappen²⁰. De controles omvatten een reeks werkzaamheden: analyse van eindverslagen, administratieve controle van de door de begunstigden ingediende stukken ter onderbouwing in de fase van het eindverslag, een controle ter plaatse tijdens de uitvoering van een gesteunde activiteit, controle na voltooiing en systeemcontroles bij regelmatige begunstigden.
- 56.** Primaire controles zijn per definitie nalevingsgericht; het is dus niet de bedoeling dat ze gericht zijn op de resultaten van mobiliteitsacties. Hoewel de nationale agentschappen de primaire controles doorgaans verrichten overeenkomstig de gids voor nationale agentschappen van de Commissie, werden in de uitvoering ervan bijvoorbeeld de volgende tekortkomingen opgemerkt:
- bij één nationaal agentschap vonden de beoordeling en goedkeuring van de eindverslagen niet plaats binnen de termijn van 45 dagen na ontvangst van het verslag;
 - bij een ander nationaal agentschap werden de saldobetalingen aan de begunstigden verricht zonder dat de vereiste feedback van alle mobiliteitsdeelnemers was ontvangen.

¹⁹ De Rekenkamer bracht reeds eerder verslag uit over de audit van de controles op het programma Een leven lang leren. Zie het Jaarverslag van de Rekenkamer over het begrotingsjaar 2008 (PB C 269 van 10.11.2009, blz.181-185).

²⁰ Gids 2008 voor nationale agentschappen die het programma Een leven lang leren uitvoeren, punt 3.8.1.

DE SECUNDAIRE CONTROLES DOOR DE NATIONALE INSTANTIES BIEDEN DOORGAANS REDELIJKE ZEKERHEID DAT DE PRIMAIRE CONTROLES DOELTREFFEND ZIJN, MAAR TOCH WERDEN ENIGE GEBREKEN ONTDEKT

- 57.** De nationale instantie is verantwoordelijk voor de nationale controles van Leonardo. Daarom verlangt de Commissie van deze instantie dat zij een systeem van secundaire controles opzet met het doel, redelijke zekerheid te geven dat het door de nationale agentschappen toegepaste systeem van primaire controles doeltreffend is²¹. In de meeste gevallen boden de door de nationale instanties verrichte secundaire controles redelijke zekerheid dat het systeem van primaire controles doeltreffend is. De controle bracht echter ook bepaalde gebreken aan het licht in de uitvoering van de secundaire controles: ontoereikende documentatie van de toezichtprocedures, onvoldoende toezicht op het nationale agentschap en gebrekkige follow-up van de aanbevelingen van controleorganen van het land of de Commissie.

DE COMMISSIE BRACHT PAS ONLANGS AANVULLENDE RICHTSNOEREN UIT OVER DE SPECIFIEKE PROCEDURES DIE ONDER DE SECUNDAIRE CONTROLES VALLEN

- 58.** De Commissie brengt aan de deelnemende landen bezoeken voor „systeemtoezicht”. Dit toezicht is gericht op de overeenstemming tussen de systemen en procedures van de nationale agentschappen en de LLP-regels. De nationale instanties geven uiteenlopende interpretaties aan „secundaire controles”. Zoals de Rekenkamer in haar Jaarverslag 2008 opmerkte²², ontbreekt het in de richtsnoeren van de Commissie over de verantwoordelijkheden van de nationale instanties aan duidelijkheid over specifieke procedures. De controle van Leonardo door de Rekenkamer bevestigt deze conclusie, want in de secundaire controles werden gebreken ontdekt. De Commissie heeft later corrigerende maatregelen getroffen door instructies voor de instanties uit te brengen met nadere richtsnoeren inzake de onder de secundaire controles vallende procedures.

²¹ Artikel 8 van de beschikking van de Commissie van 26.4.2007.

²² Jaarverslag van de Rekenkamer over het begrotingsjaar 2008, hoofdstuk 9, de paragrafen 9.21 en 9.33.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

- 59.** De Commissie hield bij het ontwerpen van het Leonardo-programma rekening met haar eigen verplichte evaluaties, maar stelde geen actieplannen vast in verband met andere belangrijke studies en verslagen. Zij heeft een adequaat systeem ingevoerd voor het beheer van de projectlevenscyclus. Het voornaamste IT-systeem, LLPLink, was eind 2009 echter nog onvolledig, hetgeen een behoorlijke verslaglegging hindert en tegelijkertijd gebruikmaking van de oude systemen noodzakelijk maakt. Medio 2010 was er nog steeds geen volledig gemeenschappelijk rapportage-instrument voor impactmeting.
- 60.** De operationele elementen van het programma, inclusief de voorbereiding van het jaarlijkse werkprogramma, de publiciteit, promotie en informatieverstrekking werden meestal goed beheerd. Toch waren er tekortkomingen op bepaalde terreinen, zoals de hulp aan aanvragers om in andere landen gastpartners te vinden en de kwaliteitsborging in de door de nationale agentschappen verrichte beoordelingen van de subsidieaanvragen.

AANBEVELING 1

- a) Nadat de Commissie het jaarlijkse werkprogramma heeft geanalyseerd, moet zij de nationale instanties kwalitatieve feedback geven. Deze feedback moet een beknopt overzicht bieden van de nationale uitvoering en de sterke en zwakke punten belichten; dit zou voor zowel de Commissie als de nationale instanties nuttig zijn.
- b) De Commissie moet zoeken naar mogelijkheden om te zorgen voor een gebruiksvriendelijk en doeltreffend instrument om op Europees dan wel nationaal niveau partners te zoeken.
- c) De Commissie moet overwegen of de nationale agentschappen stageplaatsen van buitenlandse deelnemers moeten bevorderen door andere nationale agentschappen informatie te verstrekken over gast- en bemiddelingsorganisaties in eigen land.
- d) De beoordeling van aanvragen kan worden verbeterd door een verdere uitwerking van het evaluatiehandboek voor beoordelaars, dat voor elke rubriek van het beoordelingsformulier in detail moet aangeven wat met de evaluatie wordt beoogd en met welke methoden dat moet worden gerealiseerd.

- e) Teneinde te zorgen voor een consistente interpretatie van de regels van de Commissie moet deze overwegen om bij haar controlebezoeken aan deelnemende landen ter inspectie van de kwaliteit en impact ook de aanvraagbeoordeling te controleren.
- f) De Commissie moet onverwijld de LLPLink-applicatie voor de rapportage over de impactmeting afronden om te waarborgen dat volledige en consistente uitvoeringsgegevens uit alle deelnemende landen worden verzameld.

61. Hoewel de controlesystemen op het niveau van de Commissie en de lidstaten in de meeste gevallen wel voldeden, waren hun rapportagesystemen niet voldoende gericht op de resultaten van het programma, en nog minder op de doeltreffendheid en impact ervan. De Commissie is begonnen met de invoering — die echter nog niet is voltooid — van een alomvattend systeem voor impactmeting van Leonardo vanaf het derde jaar van het programma. Dit heeft tot gevolg dat de Commissie niet in staat was voor de eerste drie jaar van Leonardo — ongeveer de helft van de looptijd — de impact ervan te meten.

AANBEVELING 2

- a) De Commissie moet haar „systeem voor kwaliteits- en impactmonitoring” verbeteren en het coördineren met de jaarlijkse activiteitenrapportage die de nationale agentschappen tegenwoordig uitvoeren.
- b) De Commissie moet de structuur van het werkprogramma en van het jaarverslag harmoniseren zodat het mogelijk wordt de resultaten te toetsen aan de verwachte prestaties.
- c) De Commissie moet onverwijld haar werkzaamheden afronden voor het opstellen van SMART-doelstellingen en prestatie-indicatoren.
- d) In de toekomst moet de Commissie ervoor zorgen dat eventuele opvolgende programma’s vanaf het begin voorzien zijn van een systeem voor effectmeting.

62. De algemene conclusie is dat de mobiliteitsregeling in het programma Leonardo da Vinci door haar ontwerp en beheer reële resultaten kan opleveren. De Commissie is begonnen met de invoering — die echter nog niet is voltooid — van een alomvattend systeem voor impactmeting. Dat heeft tot gevolg dat de Commissie na drie jaar, ongeveer halverwege de looptijd van het programma, nog niet kan beoordelen in hoeverre de doelstellingen zijn bereikt.

Dit verslag werd door kamer IV onder de leiding van de heer Morten LEVYSOHN, lid van de Rekenkamer, vastgesteld te Luxemburg op haar vergadering van 29 juni 2010.

Voor de Rekenkamer

Vítor Manuel da SILVA CALDEIRA
President

DOELSTELLINGEN (OP BASIS VAN DE RECHTSGRONDSLAG VAN LLP)

BESLUIT NR. 1720/2006/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 15 november 2006 tot vaststelling van een actieprogramma op het gebied van een leven lang leren

ALGEMENE DOELSTELLINGEN VAN HET PROGRAMMA EEN LEVEN LANG LEREN

- Ertoe bijdragen dat de Gemeenschap door middel van een leven lang leren een geavanceerde kennismaatschappij met duurzame economische groei, meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang wordt, die tegelijkertijd met het oog op de komende generaties voor een goede bescherming van het milieu zorgt;
- het programma beoogt in het bijzonder de onderlinge uitwisseling, samenwerking en mobiliteit tussen de onderwijs- en opleidingsstelsels in de Gemeenschap te bevorderen, zodat deze tot een kwaliteitsreferentie op wereldniveau wordt gemaakt.

SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN VAN HET LLP

- Bijdragen tot de ontwikkeling van een leven lang leren van hoge kwaliteit en het bevorderen van kwalitatief hoogwaardige prestaties, vernieuwingen en een Europese dimensie in de stelsels en in de praktijken in het veld;
- ondersteuning van de realisering van een Europese ruimte voor een leven lang leren;
- helpen verbetering te brengen in de kwaliteit, aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van de mogelijkheden in de lidstaten om een leven lang te leren;
- stimuleren van de bijdrage van een leven lang leren tot de sociale samenhang, een actief burgerschap, de interculturele dialoog, gelijkheid tussen de seksen en de persoonlijke ontplooiing;
- helpen bevorderen van creativiteit, concurrentievermogen, inzetbaarheid en de ontwikkeling van ondernemersgeest;

- bewerkstelligen van een intensievere deelname aan een leven lang leren bij mensen van alle leeftijden, met inbegrip van personen met speciale behoeften en kansarmen, ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond;
- bevorderen van het leren van talen en van de taalkundige verscheidenheid;
- ondersteunen van de ontwikkeling van vernieuwende, op ICT gebaseerde inhoud, diensten, pedagogische benaderingen en praktijken voor een leven lang leren;
- versterken van de rol van een leven lang leren bij de totstandbrenging van het besef van een Europees burgerschap, gebaseerd op inzicht in en respect voor mensenrechten en democratie, en stimuleren van tolerantie en respect jegens andere volkeren en culturen;
- bevorderen van de samenwerking op het gebied van de kwaliteitsborging in alle sectoren van onderwijs en opleiding in Europa;
- stimuleren dat optimaal gebruik wordt gemaakt van resultaten, vernieuwende producten en processen en uitwisselen van goede praktijken op de door het programma Een leven lang leren bestreken terreinen, ter verbetering van de kwaliteit van onderwijs en opleiding.

SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN VAN LEONARDO DA VINCI

- Ondersteunen van deelnemers aan opleiding en verdere opleidingsactiviteiten bij het verwerven en benutten van kennis, vaardigheden en kwalificaties ter bevordering van de persoonlijke ontplooiing, inzetbaarheid en deelname aan de Europese arbeidsmarkt;
- ondersteunen van verbeteringen op het gebied van kwaliteit en innovaties in de stelsels en instellingen voor beroepsonderwijs en -opleidingen en in de praktijken ter zake;
- bevorderen van de aantrekkelijkheid van beroepsonderwijs en -opleiding en mobiliteit voor werkgevers en individuele personen en vergemakkelijken van de mobiliteit van werkende stagiaires.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN VAN LEONARDO DA VINCI

- Bewerkstelligen van meer en in kwalitatief opzicht hoogwaardiger mobiliteit in heel Europa onder personen die initieel beroepsonderwijs, een initiële beroepsopleiding of bij- of nascholing volgen, zodat vóór het eind van het programma Een leven lang leren per jaar ten minste 80 000 stages bij ondernemingen worden gevolgd;
- bewerkstelligen van meer en in kwalitatief opzicht hoogwaardiger samenwerking tussen de instellingen en organisaties die leermogelijkheden aanbieden, ondernemingen, de sociale partners en andere relevante organisaties in geheel Europa;
- bevorderen van de ontwikkeling van vernieuwende praktijken op het gebied van beroepsonderwijs en -opleidingen, behalve op tertiair niveau, en van de overdracht daarvan, met inbegrip van de overdracht van het ene naar het andere deelnemende land;
- verbeteren van de transparantie en erkenning van kwalificaties en competenties, met inbegrip van die welke door niet-formeel en informeel leren zijn verworven;
- stimuleren van het leren van moderne vreemde talen;
- ondersteunen van de ontwikkeling van vernieuwende inhoud, diensten, pedagogische benaderingen, alsook praktijken voor levenslang leren die op ICT zijn gebaseerd.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

SAMENVATTING

I-III.

De Commissie verheugt zich over de eindconclusie van het verslag van de Rekenkamer dat het ontwerp en het beheer van de mobiliteitsregeling van het Leonardo da Vinci-programma tot doeltreffende resultaten zouden kunnen leiden.

Uit het programma blijkt alleszins een toenemende vraag waaraan momenteel slechts gedeeltelijk kan worden voldaan (minder dan 50 % van de aanvragen kan met de beschikbare begrotingsmiddelen worden ingewild). In 2009 werden meer dan 80 000 personen gefinancierd (67 % personen in initiële opleiding, 20 % personen op de arbeidsmarkt, 13 % leraren/opleiders). Verreweg de meeste deelnemers (bijna 90 %) gaven in hun eindverslag te kennen dat zij met het buitenlands verblijf bijzonder ingenomen waren.

De positieve impact voor de deelnemers aan het voorafgaande programma kreeg bevestiging in de impactstudie die in 2007 uitkwam. De mobiliteitservaringen hebben de bekwaamheden en competenties van jongeren verbeterd en hun positie op de arbeidsmarkt, evenals hun persoonlijke ontwikkeling, positief beïnvloed. Een studie naar de impact van de Leonardo-mobiliteit van leerkrachten en opleiders in het beroepsonderwijs (VETPRO) is vrijwel gereed; de eerste resultaten geven bevestiging van de positieve gevolgen, niet alleen voor de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers, maar evenzeer voor de scholen voor beroepsopleiding en verdere opleidingen, de aanbieders van verdere opleiding en opleidingssystemen.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

Het verheugt de Commissie eveneens dat de Rekenkamer erkent dat een passend systeem voor het beheer van de projectcyclus is opgezet en de operationele kanten van het programma over het algemeen goed beheerd zijn. De Commissie benadrukt het feit dat een groot deel van de aanbevelingen op het gebied van het beheer geldig zijn voor het gehele programma Een leven lang leren (LLP), aangezien het programma Leonardo een integraal deel van het LLP uitmaakt.

IV.

De Commissie benadrukt dat de audit voornamelijk de jaren 2007-2008 omvatte, de eerste twee jaren van een nieuw geïntegreerd programma. Bovendien omvat de cyclus van programmering en verslaggeving met de nationale agentschappen twee jaar vanaf de voorbereiding van het ontwerp-werkprogramma van het nationale agentschap tot aan de voltooiing van de jaarlijkse verslagbeoordeling door de Commissie. Daardoor komt het dat later, met name in 2010, aangebrachte verbeteringen door de Rekenkamer niet allemaal in aanmerking zijn genomen.

Bovendien mag erop worden gewezen dat de resultaten van in 2007-2008 medegefinancierde maatregelen veelal niet terstond na de maatregelen zichtbaar zijn, aangezien het doorgaans verschillende jaren vergt om de gevolgen van mobiliteit en opleiding zichtbaar te maken.

IV. Eerste streepje

Voor het ontwerp van het huidige Leonardo da Vinci-programma is de Commissie overgegaan tot een proces van raadpleging met de nationale agentschappen, de nationale instanties en andere belanghebbenden om met de opgedane ervaringen rekening te kunnen houden. De Commissie heeft niet alleen de bevindingen en suggesties van verplichte evaluaties meegenomen, maar eveneens andere, externe, studies als bron voor ideeën gebruikt, ook al om meer inzicht te verkrijgen.

IV. Zesde streepje

Het is de Commissie bekend dat de kwaliteit van secundaire controles van de nationale agentschappen door de nationale instanties uiteenloopt, zoals de Rekenkamer dit in haar betrouwbaarheidsverklaring voor het financiële jaar 2008 ook had aangeduid. Na deze eerdere opmerking van de Rekenkamer heeft de Commissie maatregelen getroffen en voor nationale instanties gedetailleerde richtsnoeren ontwikkeld teneinde zowel methodologische steun alsook een praktisch instrumentarium voor secundaire controles door de nationale instanties te bieden. Deze richtsnoeren werden in december 2009 aan de lidstaten aangeboden; zij waren ook het voornaamste onderwerp van een seminar voor nationale instanties dat in maart 2010 werd gehouden om de aangetroffen zwakke punten te verhelpen.

IV. Zevende streepje

De Commissie accepteert dat de werkzaamheden inzake de prestatie-indicatoren nog moeten worden voortgezet.

Zij benadrukt evenwel dat de werkzaamheden met het programmacomité over het tot stand brengen van indicatoren al in 2007 waren begonnen. Voorts heeft de Commissie er alle vertrouwen in, gebaseerd op de impactstudies en evaluaties uit het eerdere programma Leonardo en de beschikbare kwantitatieve gegevens alsmede de kwalitatieve feedback van de deelnemers aan het lopende programma, dat het mobiliteitsprogramma van Leonardo da Vinci daadwerkelijk resultaten oplevert.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

V.

De Commissie accepteert de aanbevelingen van de Rekenkamer en heeft deze reeds volledig of gedeeltelijk doorgevoerd, met inbegrip van de kwalitatieve feedback naar de nationale instanties over de jaarlijkse verslagen van het nationale agentschap, de integratie van de jaarlijkse activiteitenverslagen in de monitoringbezoeken, de afstemming van de structuur van het jaarlijkse activiteitenverslag op de werkprogramma's, het opnemen van resultaatgerichte indicatoren in de werkprogramma's van de nationale agentschappen en het afronden van LLPLink.

De Commissie wenst duidelijk te maken dat:

- zij het ondersteunende IT-systeem voor het beheer van het programma reeds in 2009 grondig had verbeterd en haar rapportagefaciliteiten in 2010 nog verder verfijnt;
- zij reeds kwalitatieve feedback over de jaarlijkse werkprogramma's van de nationale agentschappen levert, maar om redenen van effectiviteit haar feedback heeft beperkt tot de gevallen die tot herziening nopen, omdat ze niet voldoen aan de verwachte kwaliteitsnormen;
- zij het eens is met de opvatting van de Rekenkamer dat steun bij het vinden van partners belangrijk is en zij andere mogelijkheden onderzoekt, aangezien de tot dan gebruikte gegevensbank om partners te vinden niet de verhoopte kwaliteitsdiensten leverde;
- zij reeds gedetailleerde richtsnoeren voor het evalueren van projectapplicaties heeft ontwikkeld. De Commissie ziet de supervisie van de kwaliteitsevaluatie van applicaties als deel van de taak van de secundaire controles van de nationale agentschappen door de nationale instanties ; desondanks beziet zij of zij deze procedures van meer nabij kan monitoren, daarbij de kosten-batenverhouding naar behoren in aanmerking nemend;
- zij prestatie-indicatoren in de opzet voor de werkprogramma's van 2011 van de nationale agentschappen heeft opgenomen. Deze indicatoren werden door de directeuren van de nationale agentschappen in hun vergadering van 20 mei 2010 verwelkomd, en zullen derhalve worden toegepast met ingang van de plannings- en verslagperiode van 2011;
- de werkzaamheden inzake de prestatie-indicatoren inderdaad voltooid dienen te worden, maar onderstreept dat de werkzaamheden met het programmacomité over de totstandbrenging van indicatoren reeds in 2007 waren begonnen. Het voorstel van de Commissie werd door het comité in zijn vergadering van 17 juni 2010 goedgekeurd. Op deze grondslag zullen de relevante gegevens met de thans tot stand gebrachte indicatoren worden vergeleken. De eerste uitkomsten hiervan worden tegen half 2011 verwacht. Bovendien heeft de Commissie er, gebaseerd op de impactstudies en evaluaties uit het eerdere programma Leonardo en de beschikbare kwantitatieve data alsook de kwalitatieve feedback van de deelnemers aan het lopende programma, alle vertrouwen in dat het mobiliteitsprogramma van Leonardo da Vinci daadwerkelijk resultaten oplevert.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

REIKWIJDTE EN BENADERING VAN DE AUDIT

13.

De Commissie wijst op het feit dat 2007 en 2008 de eerste twee jaren van het programma Een leven lang leren waren, waarin voor het eerst de programma's Leonardo da Vinci en het voormalige Socrates in een enkel programma waren geïntegreerd. Als gevolg daarvan waren er nieuwe gemeenschappelijke procedures nodig. Daarenboven bestrijkt de cyclus van programmering en verslaggeving met de nationale agentschappen twee jaar vanaf de voorbereiding van de werkprogramma's door de nationale instanties tot aan de voltooiing van de evaluaties van de jaarverslagen. Om die reden zijn later, met name in 2010, gemaakte verbeteringen door de Rekenkamer niet allemaal in aanmerking genomen.

OPMERKINGEN

16.

De Commissie benadrukt het feit dat resultaten van werkzaamheden die in 2007-2008 steun hadden gekregen, veelal niet onmiddellijk na de maatregelen zichtbaar zijn, aangezien de gevolgen van mobiliteit en opleiding doorgaans verschillende jaren nodig hebben om zichtbaar te worden.

18.

De Commissie verheugt zich over de constatering van de Rekenkamer dat bij het opzetten van het nieuwe programma Leonardo met behulp van gestructureerde actieplannen rekening werd gehouden met de resultaten halverwege en de eindevaluaties van het voorafgaande programma.

De Commissie heeft vanaf 2007 met het comité programmabeheer uitgebreid een reeks programma-impactindicatoren doorgenomen zoals deze op het LLP als geheel van toepassing zijn. Het comité heeft zich van een standpunt onthouden in twee voorstellen die door de Commissie te berde waren gebracht en om nadere analyse van de kosten-batenverhouding verzocht. Het nieuwe voorstel werd door het comité in zijn vergadering van 17 juni 2010 goedgekeurd. Op deze grondslag zullen de relevante gegevens aan de thans tot stand gebrachte indicatoren worden getoetst; de eerste resultaten hiervan worden tegen halverwege 2011 verwacht.

19.-20.

De Commissie blijft erbij dat het niet aan haar is om te controleren of de op nationaal niveau gestelde aanbevelingen door de nationale instanties zijn gevolgd. Zij zou de nationale instanties evenwel kunnen verzoeken op nationaal niveau zo'n opvolging te organiseren.

De Commissie benadrukt dat de nationale eindverslagen die door de nationale instanties tijdig waren gepresenteerd, aan de externe contractor voor analyse waren voorgelegd en dat de resultaten door de Commissie waren gevalideerd. In het door de Commissie opgestelde uiteindelijke actieplan zijn horizontale kwesties mee opgenomen.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

22.

De Commissie vindt dat externe studies die geen formele evaluaties van het programma vormen geen aanleiding geven tot het opstellen van actieplannen.

De inhoud van externe studies zoals de Studie inzake belemmeringen voor transnationale mobiliteit „MoVE-iT” en de Impactanalyse van Leonardo da Vinci-mobiliteit voor jonge stagiairs en werknemers, zoals door de Rekenkamer genoemd, wordt gebruikt als achtergrondinformatie en als een bron van ideeën voor verdere ontwikkeling of aanpassing van het programma en zijn regels. Tevens bieden zij een meer gedetailleerd inzicht in bepaalde aspecten van de maatregelen van het programma.

Vak 1. Eerste streepje

De Commissie ziet inderdaad nog mogelijkheid tot verbetering bij de tenuitvoerlegging van het programma in de gastlanden en in de voorbereiding van de deelnemers zoals dit in de aanbeveling van de genoemde impactstudie is aangeduid. De studie komt echter ook tot de gevolgtrekking dat de grondbeginselen en mechanismen van het programma geen wijziging behoeven of moeten krijgen. De studie concludeert dat: „het mobiliteitsprogramma van Leonardo da Vinci kan worden omschreven als bijzonder efficiënt, effectief en kosteneffectief.”

27.

De Commissie verheugt zich erover dat het beheer van de projectcyclus voor het programma door de Rekenkamer breed wordt gewaardeerd.

Het ondersteunende IT-systeem is, zoals de Rekenkamer aangeeft, voor verbetering vatbaar. De Commissie stelt vast dat een volledig nieuw IT-systeem, dat een breed geheel aan subprogramma's en maatregelen omvat, voorafgaande aan het nieuwe LLP — waarvan Leonardo da Vinci slechts een deel uitmaakt — tot stand moest worden gebracht. De kwaliteit van de verslaggeving over de tenuitvoerlegging is intussen verbeterd en is thans goed te noemen. Bovendien werden voor de aanbestedingsoproep van 2010 acht elektronische aanmeldingsformulieren aangeboden, zijn twee formulieren voor verslaggeving in productie en zullen in 2010 nog eens drie in productie moeten worden gebracht. De overgrote meerderheid van aanvragen voor Leonardo da Vinci wordt in 2010 dus elektronisch behandeld, waarmee de efficiëntie wordt verhoogd en de mogelijkheid voor vergissingen bij handmatige inbreng wordt verminderd.

28.

De Commissie herhaalt dat belangrijke ontwikkelingen met betrekking tot IT-systemen in 2009 hebben plaatsgevonden en in 2010 zijn voortgezet. De Rekenkamer heeft niet met alle verbeteringen die na afloop van de audit van de Kamer hadden plaatsgevonden, met name in 2010, rekening kunnen houden.

29.

Sedert het begin van het LLP is de Commissie kwantitatieve gegevens en kwalitatieve feedback van de deelnemers aan Leonardo da Vinci-mobiliteit blijven verzamelen via Rap4Leo¹, hetgeen tot een gestadige reeks betrouwbare gegevens voor het programma heeft geleid.

Ook benadrukt de Commissie dat de LLPLink sedert eind 2008 is benut voor de productie van uniforme en gestandaardiseerde financiële rapportage- en beheersstatistieken. De combinatie van statistische gegevens van Rap4Leo en LLPLink draagt zorg voor de kwaliteit en de samenhang van gegevens voor de Leonardo da Vinci-mobiliteit.

¹ Rap4Leo is een IT-instrument waarmee onder meer kwantitatieve gegevens over en meningen van deelnemers aan de mobiliteitsmaatregelen van Leonardo da Vinci kunnen worden verzameld.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

Vanaf 2007 is de Commissie uitgebreid in bespreking geweest met het comité programmabeheer over een reeks programma-impact-indicatoren die voor het LLP als geheel van toepassing zijn. Het comité heeft zich met betrekking tot twee door de Commissie naar voren gebrachte voorstellen van een standpunt onthouden en om nadere analyse van de kosten-batenverhouding (kosteneffectiviteit) verzocht. Het nieuwe voorstel werd door het comité in zijn vergadering van 17 juni 2010 goedgekeurd. Op deze grondslag zullen de relevante gegevens worden getoetst aan de thans vastgestelde indicatoren; de eerste resultaten hiervan worden tegen halfweg 2011 verwacht.

31.

De Commissie verheugt zich over de constatering van de Rekenkamer dat de regelingen voor het goedkeuren van de jaarlijkse werkprogramma's van de nationale instanties adequaat zijn.

Om redenen van kosteneffectiviteit heeft de Commissie haar feedback aan de nationale agentschappen over het ontwerp van hun jaarlijkse werkprogramma beperkt tot de gevallen die tot herziening nopen, met de bedoeling tot de verhoopte kwalitatieve normen te komen.

De Commissie benadrukt evenwel dat zij de nationale instanties en de nationale agentschappen reeds gedetailleerde kwalitatieve feedback verstrekt over programmabeheer en de tenuitvoerlegging daarvan bij haar evaluatieconclusies van het jaarlijkse verslag van het nationale agentschap, waarin zij ook wijst op de verwachte door te voeren verbeteringen, daar waar zulks noodzakelijk is. Tevens controleert de Commissie of er voor een voortdurende verbetering bij de tenuitvoerlegging van het programma correcties in het volgende werkprogramma van het nationale agentschap worden opgenomen.

32.

De Commissie is tevreden over het standpunt van de Rekenkamer dat de deelnemende landen en de Commissie voor voldoende publiciteit en promotie van het programma zorgen.

33.-35.

De Commissie beseft dat enkele aanvragers het moeilijk hebben bij het zoeken naar gastpartners in andere landen en neemt nota van de suggestie om dit proces te faciliteren. De eerdere gegevensbank voor het zoeken van een partner die voor het programma Leonardo da Vinci II bestond, was afgesloten omdat er geen voldoende kwaliteit aan gegevensinbreng in het systeem mee kon worden gewaarborgd. Andere oplossingen dienen als passende alternatieven nog te worden onderzocht. Een veelbelovende mogelijkheid is het netwerk en platform van EuroApprenticeship, opgericht door competente lichamen, waaronder de kamers van ambachten of koophandel en aanbieders van beroepsonderwijs en verdere opleiding, dat in 2010 na een oproep tot het indienen van voorstellen was begonnen en wellicht meer geschikt is voor het vinden van kwalitatief goede gastondernemingen. Het lijkt de Commissie dat dergelijke alternatieven voor de volgende programma-generatie kunnen worden onderzocht.

36.

Het doet de Commissie genoeg vast te stellen dat de procedures voor het beoordelen van aanvragen en het selecteren van projecten in de deelnemende landen doorzichtig, goed georganiseerd en overeenkomstig de instructies van de Commissie zijn bevonden.

Zij benadrukt dat de procedureregels in de richtsnoeren voor nationale agentschappen zó zijn opgesteld dat zij inzake de kwaliteit van de geselecteerde subsidieobjecten afdoende zekerheid bieden.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

37.

Zoals dit is vastgesteld bij de in 2009 bijgewerkte richtsnoeren van de Commissie, dient een kwaliteitsborgingscontrole betreffende de evaluaties van subsidieaanvragen onderdeel van de secundaire controles van de nationale agentschappen door de nationale instanties te zijn. De procedure voor de toekenning van subsidies — waarvan de evaluatie van subsidieaanvragen een belangrijk onderdeel uitmaakt — maakt deel uit van de „prioritaire controles” ten aanzien waarvan de nationale instanties zich in hun jaarlijkse betrouwbaarheidsverklaring moeten uitspreken.

41.

Voor 2011 is voor de werkprogramma's van het nationale agentschap een herziene opzet ontworpen, met doelen en prestatie-indicatoren waarmee een zinvolle vergelijking van resultaten ten opzichte van de geplande prestaties nog gemakkelijker zal worden. De directeuren van de nationale agentschappen hebben in hun vergadering van 20 mei 2010 hun tevredenheid over deze nieuwe benadering uitgesproken; zij zal daarom met ingang van 2011 voor planning en verslaggeving worden doorgevoerd.

43.

Ten behoeve van meer samenhang in de aanpak van de nationale agentschappen bij de jaarlijkse activiteitenverslaggeving heeft de Commissie een enkel online-rapportformulier geproduceerd, dat alle nationale agentschappen kunnen gebruiken. Bovendien bood de Commissie in 2009, uitgaande van de ervaringen van eerdere jaren, gedetailleerde instructies voor het invullen van de jaarverslagen.

Vak 2

De Commissie wil erop wijzen dat de zwakke punten die de Rekenkamer heeft aangetroffen in de manier waarop nationale agentschappen de resultaten voor de tenuitvoerlegging van de werkprogramma's van 2004 hebben gepresenteerd, verwijzen naar drie van de zes onderzochte nationale agentschappen en dat deze tekortkomingen niet in elk van de drie genoemde agentschappen stelselmatig voorkwamen.

44.

Vanaf de jaarlijkse activiteitenrapporten van 2008 heeft de Commissie reeds uitgebreide evaluatieconclusies naar de nationale instanties en de nationale agentschappen gestuurd. Deze evaluatieconclusies bieden gedetailleerde feedback over de kwaliteit van de doorvoering en het beheer van het programma in het betrokken land, en beogen de prestaties van de nationale agentschappen te verbeteren. Zo wordt tussen het werkprogramma van het nationale agentschap en het jaarlijkse activiteitenverslag een rechtstreekse relatie tot stand gebracht.

46.

Zoals de Rekenkamer opmerkt, wordt van nationale agentschappen inderdaad verlangd dat zij een zekere monitoring uitvoeren om programmabegunstigden te ondersteunen, naast controles bij begunstigden waarbij er vooral gelet wordt op het correcte gebruik van de geldmiddelen van de Unie. Tegen de achtergrond van de beperkte middelen van de nationale agentschappen en gelet op de scherpe controlevereisten, heeft de Commissie het niet passend geacht voor nationale agentschappen ten behoeve van monitoringbezoeken bij begunstigden minimumvereisten te stellen. Zo kunnen nationale agentschappen de monitoring van begunstigden op de meest effectieve en geschikte wijze opzetten, binnen de nationale context en beperkingen, bijvoorbeeld door monitoringbezoeken aan afzonderlijke begunstigden te vervangen door monitoringbijeenkomsten waarin groepen begunstigden tezamen worden gebracht.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

47.

Het concept „kwaliteits- en impactmonitoringbezoeken” werd in 2008 voor het eerst ingevoerd. Het is sedertdien geleidelijk verbeterd om over de gevolgen van het programma aan de hand van voorbeelden van reële projecten meer zekerheid te verkrijgen. Vanaf augustus 2008 is de nationale agentschappen periodiek feedback toegezonden. De bezoeken zullen meer regionaal gericht zijn bij de tweede ronde van de Leonardo da Vinci-kwaliteits- en impactmonitoring die in 2010 zijn aanvang neemt.

48.

De doelstellingen van het programma Leonardo worden nader uiteengezet in de rechtsgrondslag van het programma Een leven lang leren, dat is goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad. De Commissie werkt aan de ontwikkeling van geschikte indicatoren voor deze doelstellingen, ten behoeve van het LLP als geheel. Dit is een uitzonderlijk ingewikkelde materie, doordat in de rechtsgrondslag 58 doelstellingen zijn gegeven. De Commissie kan aanvaarden dat het algehele systeem voor de verslaggeving inzake de resultaten, effecten en impact op basis van prestatie-indicatoren nog dient te worden afgerond. In zijn vergadering van 17 juni 2010 heeft het Comité LLP de door de Commissie voorgestane aanpak goedgekeurd.

De Commissie benadrukt desalniettemin dat bewijsmateriaal uit de externe studies inzake de gevolgen van Leonardo-mobiliteit voor jonge stagiairs en afgestudeerden² en de gevolgen van VETPRO-mobiliteit voor individuele personen en systemen³ duidelijk maakt dat Leonardo-mobiliteit in grote mate tegemoetkomt aan de doelstellingen van het programma.

² http://ec.europa.eu/education/pdf/doc218_en.pdf.

³ Binnenkort te publiceren eindverslag.

Eveneens wijst zij erop dat een groot geheel aan kwantitatieve gegevens in de Rap4Leo- en LLPLink-gegevensbanken aanwezig is. Bovendien bevat Rap4Leo kwalitatieve feedback van de deelnemers met een uitzonderlijk hoge mate van tevredenheid over hun ervaringen met Leonardo.

49.

Ter verbetering van de kwaliteit en samenhang van de jaarlijkse verslaggeving door de nationale agentschappen heeft de Commissie de agentschappen in 2009 voorzien van uitgebreide richtsnoeren terzake.

50.

Aangaande de ontwikkeling van impactindicatoren voor het programma Een leven lang leren heeft het Comité LLP op zijn vergadering van 17 juni 2010 de door de Commissie voorgestane herziene aanpak goedgekeurd.

51.-52.

De Commissie is inzake Leonardo da Vinci-mobiliteit vanaf het begin van het LLP kwantitatieve gegevens en kwalitatieve feedback van de deelnemers blijven vergaren via Rap4Leo, wat tot een ononderbroken reeks betrouwbare gegevens voor het programma heeft geleid.

De Commissie benadrukt daarbij nog dat LLPLink sedert eind 2008 werd benut voor de opstelling van eenvormige en gestandaardiseerde financiële verslagen en managementstatistieken. De combinatie van de statistische gegevens van Rap4Leo en LLPLink staat borg voor de kwaliteit en de samenhang van de gegevens voor de Leonardo da Vinci-mobiliteit.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

Vanaf 2007 heeft de Commissie met het comité programmabeheer uitgebreid een reeks programma-impactindicatoren doorgenomen die voor het LLP als geheel van toepassing is. Het comité heeft zich inzake twee door de Commissie naar voren gebrachte voorstellen van een standpunt onthouden en naar een nadere analyse inzake de kosten-batenverhouding gevraagd. Het comité heeft in zijn vergadering van 17 juni 2010 het nieuwe voorstel goedgekeurd. Aan de hand hiervan zullen de relevante gegevens worden getoetst aan de thans vastgestelde indicatoren. De eerste resultaten van deze exercitie worden tegen midden 2011 verwacht.

56.

De Commissie weet dat heel wat nationale agentschappen in hun beheer van primaire controles zwakke punten kennen. Hierop wordt formeel gewezen bij de nationale instanties en de nationale agentschappen in de opmerkingen en aanbevelingen die na de analyse van de jaarverslagen van elk nationaal agentschap en volgende op monitoring- en auditbezoeken ter plekke worden uitgevaardigd. Aangezien primaire controles een belangrijk onderdeel voor een degelijke waarborging bij het gebruik van geldmiddelen van de Unie vormen, ziet de Commissie zeer nauwkeurig op zwakke punten terzake toe en let zij erop dat op nationaal niveau passende verbeteringsmaatregelen worden genomen.

56. Eerste streepje

Het is de Commissie bekend dat in een door de Rekenkamer in de context van deze audit bezocht nationaal agentschap de termijn van 45 dagen voor de evaluatie en goedkeuring van eindverslagen niet is nageleefd. Na haar bezoek aan het betreffende land in 2008 voor controle van de systemen heeft de Commissie al een opmerking en aanbeveling terzake uitgebracht.

56. Tweede streepje

Het door de Rekenkamer aangetroffen voorbeeld van eindbetalingen aan begunstigden die plaats hebben gevonden zonder de vereiste feedback van alle mobiliteitsdeelnemers is beperkt tot slechts één nationaal agentschap.

58.

Reeds vanaf 2008 heeft de Commissie de nationale instanties richtsnoeren verstrekt over de verlangde secundaire controles. Gebaseerd op de ervaringen uit de eerste twee jaar van het programma en de eigen supervisieaudits van de Commissie, alsook die in de follow-up na de aanbeveling van de Rekenkamer in de context van de betrouwbaarheidsverklaring 2008, heeft de Commissie deze richtsnoeren in 2009 met specifieke procedures voor secundaire controles aangevuld.

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

59.

De Commissie kan zich zeker vinden in de gevolgtrekking van de Rekenkamer dat het systeem dat zij voor de projectcyclus voor het programma Een leven lang leren heeft opgezet, een passend systeem is.

De Commissie hield niet alleen rekening met de bevindingen en suggesties van de verplichte evaluaties, doch evenzeer met die van externe studies. Het voornaamste doel van externe studies en rapporten is de Commissie te voorzien van achtergrondinformatie en analyses. De status daarvan is daarom duidelijk verschillend van de evaluaties die op juridische gronden verplicht zijn. De Commissie is derhalve niet gehouden de studies op dezelfde formele wijze als de verplichte evaluaties op te volgen.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

Ofschoon het IT-systeem van de Commissie, LLPLink, ten tijde van de Rekenkamer-audit nog onvolledig was, aangezien de ontwikkeling ervan pas in 2008 was begonnen, is het systeem momenteel stabiel en goed functionerend, en is de kwaliteit van de gegevens sterk verbeterd door de invoering van elektronische formulieren. Terzelfder tijd heeft het parallelgebruik van een specifiek instrument voor de Leonardo-mobiliteit ervoor gezorgd dat er geen verlies van gegevens is opgetreden en is de Commissie alle noodzakelijke gegevens over de maatregel blijven verzamelen zonder dat er sedert het voorgaande programma nog lacunes zijn voorgekomen.

60.

De Commissie begroet de waardering van de Rekenkamer voor operationele onderdelen zoals het jaarlijkse werkprogramma van de nationale agentschappen, de informatie, de publiciteit en de promotie van het programma.

De Commissie is gestopt met haar eerdere gegevensbank voor het vinden van partners, als gevolg van problemen met de kwaliteitsborging. Hoewel thans alternatieve oplossingen voor methoden om partners te zoeken worden geanalyseerd, heeft de Commissie benadrukt dat het ontbreken van een gegevensbank voor het zoeken van een partner de succesvolle tenuitvoerlegging van het programma niet verhindert, aangezien de vraag duidelijk de begrotingsmiddelen overtreft die voor steun aan de Leonardo-mobiliteitsprojecten beschikbaar zijn.

Zoals gesteld in de bijgewerkte richtsnoeren van de Commissie die in 2009 zijn uitgegeven, zou een kwaliteitsborgingscontrole van de evaluaties van subsidieaanvragen deel van de secundaire controles van de nationale agentschappen door de nationale instanties moeten uitmaken.

Aanbeveling 1a)

De Commissie kan meegaan met Aanbeveling 1, onder a), die reeds ten uitvoer wordt gelegd: de Commissie heeft de nationale agentschappen sedert de jaarlijkse rapportage van 2008 kwalitatieve feedback gegeven. Bovendien heeft zij, zoals de Rekenkamer heeft erkend, eveneens feedback verstrekt over de jaarlijkse werkprogramma's voor die gevallen waarin herziening nodig was om de gewenste kwaliteitsnormen te halen.

Aanbeveling 1b)

De Commissie is het gedeeltelijk eens met Aanbeveling 1, onder b). Zij is vanwege kwaliteitsborgingsproblemen gestopt met de eerdere gegevensbank voor het vinden van partners. Alternatieve oplossingen voor mechanismen om partners te zoeken worden thans geanalyseerd, maar de Commissie benadrukt dat het ontbreken van een gegevensbank voor het zoeken van partners niet afdoet aan de succesvolle tenuitvoerlegging van het programma, aangezien de vraag duidelijk de begrotingsmiddelen overstijgt die voor het steunen van projecten voor Leonardo-mobiliteit beschikbaar zijn.

Aanbeveling 1c)

De Commissie is van mening dat de nationale agentschappen geen formele rol moeten hebben bij het faciliteren van plaatsen voor deelnemers uit andere landen, aangezien dit een duidelijke verschuiving van verantwoordelijkheden met zich meebrengt en implicaties heeft voor de juridische betrekkingen tussen organisaties uit andere landen. Dit zal deze niet van een uitwisseling op informele grondslag van geschikte tussenpersonen weerhouden.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

Aanbeveling 1d)

De Commissie gaat mee met Aanbeveling 1, onder d). Zij werkt aan een verdere ontwikkeling van het evaluatiehandboek voor evaluatoren in samenhang met de nieuwe onlineaanvragen en het herziene evaluatieformulier.

Aanbeveling 1e)

De Commissie merkt met betrekking tot Aanbeveling 1, onder e), op dat zij momenteel haar aanpak van de kwaliteitscontrole- en impactmonitoringbezoeken herzielt door een kleine steekproef van kwaliteitsbeoordelingen van aanvragen door nationale agentschappen te integreren. De Commissie zal daaropvolgend de toegevoegde waarde van zulke controles en de impact daarvan op de hulpmiddelen analyseren, gezien vanuit de kosten-batenverhouding van de controles.

Aanbeveling 1f)

De Commissie is het eens met Aanbeveling 1, onder f).

61.

De Commissie begroet de evaluatie van de Rekenkamer van de bij de Commissie en op de nationale niveaus bestaande controlesystemen. Deze systemen zijn gericht op het bieden van waarborgen voor het gebruik van EU-geldmiddelen, op jaarbasis.

De Commissie wordt periodiek via de jaarverslagen van de nationale agentschappen geïnformeerd over de programmaresultaten met betrekking tot het programmabeheer en de uitvoering ervan, en krijgt ook informatie via haar bezoeken voor kwaliteits- en impactmonitoring.

De Commissie benadrukt dat zij met behulp van Rap4Leo kwantitatieve gegevens en kwalitatieve feedback van de deelnemers aan de Leonardo da Vinci-mobiliteit is blijven vergaren, hetgeen al vanaf de aanvang van het programma heeft geleid tot een gestadige reeks betrouwbare gegevens over deze aspecten. In afwachting van een besluit van het programmacomité over de impactindicatoren is het nog niet duidelijk in welke mate de gegevens op de behoeften van deze indicatoren zullen inspelen.

De Commissie wijst erop dat impact toch alleen maar over langere tijd kan worden gemeten. De lidstaten moeten over het eerste deel van het programma rapporteren in hun interim-evaluatie die in 2010 moet plaatsvinden. Deze inbreng zal tijdig genoeg zijn om de prestatie van Leonardo te versterken zowel in het lopende programma als bij de voorbereiding van de nieuwe programmageneratie.

Bovendien benadrukt de Commissie dat LLPLink sedert eind 2008 is gebruikt voor de productie van eenvormige en gestandaardiseerde financiële verslagen en beheersstatistieken. De combinatie van de statistische gegevens van Rap4Leo en LLPLink staat borg voor de kwaliteit en de samenhang van de gegevens voor de Leonardo da Vinci-mobiliteit.

De Commissie heeft met ingang van 2007 uitgebreid een reeks programma-impactindicatoren met het beheerscomité doorlopen, die op het LLP als geheel van toepassing zijn. Het comité heeft zich ten aanzien van twee door de Commissie voorgestane voorstellen van een standpunt onthouden en heeft om een nadere analyse inzake de kosten-batenverhouding verzocht. Het nieuwe voorstel werd door het comité in zijn vergadering van 17 juni 2010 goedgekeurd. Op deze grondslag zullen de relevante gegevens aan de thans tot stand gebrachte indicatoren worden getoetst; de eerste uitkomsten hiervan worden medio 2011 verwacht.

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

De Commissie meent op grond van de bovenstaande elementen en de impactstudies dat zij over voldoende betrouwbare gegevens betreffende de effectiviteit van het programma beschikt.

Aanbeveling 2a)

De Commissie gaat mee met Aanbeveling 2, onder a), en benadrukt dat de evaluatieconclusies van de jaarlijkse activiteitenrapportage van de nationale agentschappen correct in de monitoringbezoeken van de nationale agentschappen zijn geïntegreerd.

Aanbeveling 2b)

De Commissie gaat mee met Aanbeveling 2, onder b), en zal de structuur van het jaarlijkse activiteitenverslag harmoniseren met die van de werkprogramma's van de nationale agentschappen, na een herziening van de structuur van het voor 2011 beoogde werkprogramma.

Aanbeveling 2c)

De Commissie gaat mee met Aanbeveling 2, onder c). Het herziene voorstel van de Commissie werd door het LLP-comité in zijn vergadering van 17 juni 2010 goedgekeurd. Op deze grondslag zullen de relevante gegevens worden geharmoniseerd met de thans opgestelde indicatoren. De eerste uitkomsten hiervan worden halfweg 2011 verwacht.

Aanbeveling 2d)

De Commissie gaat mee met Aanbeveling 2, onder d), en zal trachten om tijdig een systeem voor het meten van de impact van het opvolgprogramma op te zetten.

De Commissie benadrukt dat de impact niet vanaf het begin kan worden gemeten, doch slechts na een zekere periode van programma-implementatie. Dit geschiedt gewoonlijk aan de hand van studies en evaluaties. Het feit dat de huidige rechtsgrondslag van het LLP 58 doelstellingen bevat, was een bijzonder complicerende factor en heeft de taak om passende indicatoren te definiëren er niet makkelijker op gemaakt.

62.

De Commissie begroet de eindconclusie van het verslag van de Rekenkamer, namelijk dat het ontwerp en het beheer van de mobiliteitsregeling van het Leonardo da Vinci-programma geschikt zijn om daadwerkelijke resultaten te behalen.

Zij is reeds met de werkzaamheden begonnen en heeft vooruitgang geboekt met betrekking tot verschillende punten die door de Rekenkamer zijn aangestipt, zoals de kwalitatieve feedback met betrekking tot de jaarlijkse werkprogrammering, de evaluatie van toepassingen en de verbetering van het IT-instrumentarium.

De Commissie kan het ermee eens zijn dat de werkzaamheden betreffende de prestatie-indicatoren nog verfijning behoeven.

Zij wijst er evenwel op dat de werkzaamheden met het programmacomité over het opzetten van indicatoren reeds in 2007 waren aangevangen. Daarenboven heeft de Commissie er, op basis van de impactstudies en evaluaties van het eerdere programma Leonardo, en van de beschikbare kwantitatieve gegevens en de kwalitatieve feedback van de deelnemers aan het lopende programma, alle vertrouwen in dat het mobiliteitsprogramma van Leonardo da Vinci daadwerkelijk resultaten oplevert.

Europese Rekenkamer

Speciaal verslag nr. 4/2010

Is het waarschijnlijk dat het ontwerp en het beheer van de mobiliteitsregeling van het Leonardo da Vinci-programma tot doeltreffende resultaten leiden?

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie

2010 — 44 blz. — 21 × 29,7 cm

ISBN 978-92-9207-804-1

doi:10.2865/85508

HOE KOM IK AAN EU-PUBLICATIES?

Gratis publicaties:

- bij de EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- bij de vertegenwoordigingen en delegaties van de Europese Unie.
Ga voor de contactgegevens naar <http://ec.europa.eu> of stuur een fax naar +352 2929-42758.

Betaalde publicaties:

- bij de EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Betaalde abonnementen (bv. jaarreeksen van het *Publicatieblad van de Europese Unie* en de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie):

- via een van de verkoopkantoren van het Bureau voor publicaties van de Europese Unie (http://publications.europa.eu/others/agents/index_nl.htm).

DE MOBILITEITSPROJECTEN VAN HET PROGRAMMA LEONARDO DA VINCI GEVEN ORGANISATIES DIE BETROKKEN ZIJN BIJ BEROEPSONDERWIJS EN OPLEIDING DE MOGELIJKHEID, DEELNEMERS NAAR EEN ANDER EUROPEES LAND TE STUREN, WAARDOOR ZE DE KANS KRIJGEN HUN COMPETENTIES, KENNIS EN BEKWAAMHEDEN TE VERBETEREN. DIT VERSLAG IS GERICHT OP DE OPZET VAN HET PROGRAMMA, HET BEHEERSSYSTEEM ERVAN, DE PROGRAMMERING, OPERATIONELE ELEMENTEN, CONTROLES, RAPPORTAGE OVER EN METING VAN DE VERWEZENLIJKING VAN DOELSTELLINGEN, RESULTATEN EN IMPACT. HET VERSLAG BEVAT AANBEVELINGEN WAARMEE WORDT BEOOGD DE COMMISSIE TE HELPEN HET BEHEER VAN HET PROGRAMMA TE VERBETEREN.

EUROPESE REKENKAMER

Publicatiebureau

ISBN 978-92-9207-804-1

9 789292 078041